

T E O L O G I C K Ý

Z B O R N Í K

č í s l o 3 .

O B S A H :

Karl Frielingsdorf :

Duchovný aktivizmus- pokušenie naše
doby 1

Gerhard Irle :

Duchovná starostlivosť o depresívnych
jedincov 15

Anton Baumann :

Kňaz a človek v zúfalej situácii 17

-

Analgetiká z etického hľadiska 25

Peter Nemeshegyi :

Ázijské poňatie a skúsenosti Boha 35

Gerhard Lohfink :

Skúsenosť v Písme 30

-

Z nových kristológií 49

ženy v domácnosti, robotníka a úradníka. Všetci trpia pracovným preťažením a sťažujú sa na stres. Prirodzene, že dnes sa venuje už tejto téme mnoho kníh. Sú k dispozícii výsledky výskumov o stresoch na školách, na rôznych pracoviskách a vo voľnom čase. V Spolkovej republike vznikli za posledné roky mnohé strediská na uvoľnenie a odstressovanie, komunikatívne, meditačné a kreatívne centrá, atď. a to najviac v odľahlých vidieckých krajoch. Tie poskytujú ľuďom, preťaženým stresom, telesné a duševné zotavenie. Čím ďalej tým viac ľudí cíti potrebu uvoľniť sa zo stresových situácií ako vo svojom povolání, tak aj v súkromnom živote. Túžia, aby im to pomohlo vytrhnúť sa zo začarovaného kruhu tlaku výkonnosti a aktivizmu. Ten ich často prenasleduje aj v ich voľnom čase a v období dovoleníek, ak si musia brať prácu aj na víkend alebo ak sa snažia cez dovolenku nabehať čo najviac kilometrov a absolvovať čo najviac prehliadok. /Neúnosná záťaž noriem výkonu a požiadavok prostredia/.

Iba máloktorým ľuďom sa podarí, aby napriek odporu a tendencii prostredia, udržali opraty vo svojich vlastných rukách a presadili sa vo svojom vlastnom živote inú stupnicu hodnôt. Kto z nás nepoznal z vlastnej skúsenosti, aké ťažké je postaviť sa proti normám výkonu a nárokom našich blížnych a v určitom okamihu ich už odmietnúť! Preto toľkí ľudia trpia chorobou dnešnej doby - nadmerným aktivizmom. Tak dlho prepínajú svoje sily a prijímajú nové a nové úkoly, až preťažia poistný ventil a dôjde ku psychickej alebo fyzickej reakcii - od srdcového infarktu cez psychosomatické poruchy až k totálnemu zrúteniu sa.

/ "Stresové slogany" ako neodbytné melódie/.

Po vynútenom prerušení, ktoré potom nasleduje, nedochádza ku zásadným zmenám celkom automaticky. "Musíš naďalej zvyšovať svoj výkon!", "Musíš byť predsa lepší ako tí druhí!", "Nikdy nesmieš sklamať požiadavky svojich blíž-

nych!", "V porovnaní s XY si toho moc nedokázal!", "Ináč s tebou už nebudem počítať!", "Si tým povinný sám sebe a svojej povesti!", atď. -všetky tieto "stresové slogany" sa tak dlho nahrávali a fixovali na dosku nášho života, že po nútenej prestávke pri navrátení sa do navyknutého prostredia ihla celkom samovoľne príde znova do vyjazdenej drážky. Vynútené prerušenie sa preto musí stať tvorivou prestávkou, v ktorých monotónne stereotypy stresových sloganov preveríme, doplníme a nahradíme inými variáciami.

3. Duchovný aktivizmus a stres v cirkvi

3.1 Napriek tomu, že odporujú biblickej a cirkevnej tradícii, sú realitou.

Ak počujeme slová viery, cirkvi, kresťanstvo, teológia alebo rehoľa a všimame si predstáv, ktoré sa k nim sponšálne pripájajú, nevybaví sa nám asi aktivizmus, výkonnosť, efektivita alebo stres. Tie sú totiž zrejme v rozpore nielen s novozákonným posolstvom, ale aj s duchovnou tradíciou cirkvi. Napriek tomu však tvrdenie, že "diabol efektívnosti a výkonnosti obchádza dnešnú cirkev" nie je iba výmysel. Naozaj si preveríme, akými kritériami sa riadmi sami, v našich obciach, komunitách, diecézach. Nedávame prednosť plneniu termínov pred breviárom a modlitbou? Ako často sú pre nás rozhodujúce, aj pri pastoračných projektoch, celkom materiálne hľadiská? Kto ešte nepoznal žiadneho duchovného "manažera", ktorý je priamo štvaný termínami a ktorý musí byť k dispozícii **všetkému a všetkým**, iba pre seba nemá ani chvíľu **času!** Zistíme si predsa, v akom pomere sú pri normálnom priebehu dňa ktoréhokolvek farára, referenta pastoračnej správy, predstaveného rehole, profesora alebo študenta teológie, biskupa i laického kresťana rôzne aktivity, schôdza, rozhovory a pod. k obdobiu, ktorý venuje tichu, modlitbe a rekreácii. Čomu dávame vo skutočnosti v našom živote prednosť?

3.2 Príklady

Príklady z mojej poradenskej a pastoračno-psychologickej praxe pri postgraduálnych kurzoch sú typické pre narastajúci aktivizmus a prepínanie síl v oblasti cirkvi.

/Šéflekár/

Pracovne celkom vyťažený šéflekár, ktorý sa chcel ešte venovať poradenskej službe v manželských a životných otázkach:

"Volný čas? Ten ako katolík nepoznám! Vychovali ma ináč. Žijem iba pre svoju prácu a svojich chorých... Pýtate sa, akú mám záľubu? Moja záľuba je práve iba moja práca."- Pri svojej jednostranne zameranej aktivite vôbec nepostrehol, že už roky zanedbáva vlastnú rodinu a vyvolal tým ťažkú manželskú krízu.

/Dekan/

"Už roky som od rána do večera v jednom kole. Práca mi prerastá cez hlavu a mám z nej čím ďalej tým menej radosti. Po čase ma úplne zničí. Niekoľko rokov som už nebol na exercíciách. Nemám za seba zástupcu. Dlhší čas už ani nerozjímam a večer nad breviárom často zaspím. Kde má potom človek brať vnútornú silu a nádej?" - Tento dekan reprezentuje aj mnoho iných kňazov, ktorí sa z prehnaného vedomia zodpovednosti, zo strachu pred stratou prestíže /bezo mňa to nepôjde!/, z nedôvery ku spolupracovníkom alebo pre motto, že kňaz musí byť druhým sústavne k dispozícii, neustále sa pracovne preťažujú. Nakoniec upadajú do začarovaného kruhu aktivizmu, ktorý ovšem považujú za správne angažmá pre svojich blížnych. Pretože im potom nezostáva čas pre nich samých a pre Boha, postupne strácajú nielen všetkú radosť z pastoračnej práce, ale ocitajú sa niekedy s pocitom vnútornej prázdnoty aj vo vážnych krízach vlastnej identifikácie a sústavne oscilujú medzi horúčkovitou aktivitou a úplnou rezignáciou.

/Kaplan/

"Som sústavne úplne zamestnaný. Kedykoľvek

niekde niekto vypadne, musím ako najmladší sestúpiť. Na dekanátstve som dievča pre všetko. Služby, ktoré predtým vykonávali treje kapláni, musím teraz zestúpiť samotný. Ale preto som sa stal predsa kňazom! Referent pre pastoračnú službu to má lepšie. Odpracuje si svojich 40 hodín, večery a víkendy má voľné. Ja slúžim v sobotu a v nedeľu často aj päť omši včítane kázni. A tak nemám vôbec čas modliť sa a rozjímať. Pre mňa je jednoducho práve modlitbou!" - Je ovšem otázka, ako dlho ešte môže podobnú záťaž vydržať bez vážnych a škodlivých následkov.

/Žena istého referenta ku svojmu manželovi/
 Nemôžeš predsa nechať v sobotu a v nedeľu vikára nášho obvodu v mláke. Rodina musí ustúpiť službe Bohu!" - Tento a iné podobné príklady istotne ukazujú, ako sa stresová situácia prenáša z predstavených cirkvi na ich spolupracovníkov.

Diakon vo vyššej správe:

"Keď som opúšťal svoje zaistené postavenie a prechádzal do služby cirkvi, moja žena bola úplne nedšená. Teraz sa však sústavne hádame. Náš dekan totiž vyžaduje, aby som pracoval aj cez soboty a nedele ako on. Napriek všetkej dobrej vôli prechádzame dnes v manželskej ťažkou krízou, a to hlavne preto, že večer prichádzam neskoro domov a v skutočnosti nemám žiadny deň voľna. Já jednoducho nedokážem s čistým svedomím skončiť o desiatej večer keď vidím, že môj predstavený pracuje ešte dlho po polnoci."

/Vyšší reholný predstavený/

"Môj život sa už niekoľko rokov podobá kolotoču. Som vyčerpaný a predsa nemám čas vypnúť. Tá práca ma snáď pohltí! Naučil som sa však zetrnúť zuby a ono to zasaďde ďalej. Nepýtajte sa ma však, ako.

/Celosvetový problém/

Keď sme sa pred nejakou dobou s viac ako 40 reholnicami - predstavenými ženských reholí z piatich rôznych svetadielov - rozprávali a uvažovali

o kresťanskej nádeji a identite náboženského života, narazili sme čoskoro na to, že duchovná aktivita nie je špecifický euroamerický zjav. Je totiž rovnako problémom nielen v Afrike, ale aj v Ázii. V priebehu nasledujúceho týždňa každé z predstavených zostavilo poradie svojho normálneho dňa, týždňa a mesiaca za uplynulý rok podľa dôležitosti úkonov. Skúsenosť, ktorú som získal za posledné roky v cirkevných kruhoch, celkom sa potvrdila. Pomerne veľký počet uviedol hneď na prvom mieste pracovné výkony a činnosť. Boli veľmi zadivené objavom, že také dôležité úkony, ako je vzťah k Bohu, modlitba, rekreácia, klud a meditácia, dokonca aj prijímanie Eucharistie, nezaujímajú v ich živote veľmi dôležité miesto.

U ostatných boli síce tieto úkony na prvých miestach, avšak pri poctivej kontrole, koľko času denne, týždenne a celoročne týmto preferovaným úkonom skutočne venujú, čoskoro vyšlo najavo, že ide vlastne o poradie hodnôt, ako by si ich prieli mať a nie, ako ich naozaj dodržujú.

Mohli by sme uvádzať ďalšie a ďalšie príklady. Všetky ovšem poukazujú na jednu jedinou vec: ako ďaleko už v oblasti cirkvi postúpili tak nebezpečné terajšie svetské tendencie, ako je výlučné zameranie sa na výkonnosť a efektívnosť, jednostranný aktivizmus a upadanie do stresu.

3.3 Následky

Následky tohto sústavného preťažovania, jednostrannej aktivity, potreba sústavného výkonu a z nich plynúci duchovný stres, čiastočne sme poznali už v uvedených príkladoch: títo stále činní kresťania, ktorí chcú stále viac robiť a byť ešte aktívnejší a nemali čas sami na seba, na modlitbu, klud a odpočinok, väčšinou sa stávajú po nejakom čase obeťami svojho vlastného aktivizmu. Čím sa cítia byť viac prázdnejší a vyčerpanejší, čím viac zakúšajú bezúčelnosť a bezperspektívnosť svojej situácie a budúcnosti.

tým vášnivejšie sa vrhajú znova do práce. Často už ticho, samotu a klud ani neznášajú. Často prichádzajú postupne o radosť z modlitby, z exercícií a eucharistie. Často počujeme aj poznámku, že modlitba ich okráda o čas na to ostatné, čím je služba bližnému. Nedivme sa potom, že takíto aktívni duchovní správcovia sa potom cítia byť vnútorne opustení od Boha aj od ľudí. Zdá sa im, že stroskotali - a nakoniec celkom rezignujú. Pretože nemajú čas rozmyšľať, ani sa pomodliť, nedávajú ani Bohu príležitosť, aby im poskytol podstatu svojho posolstva a dal tak ich životu celkom nový smer.

Stresom zachvátení duchovní pastieri siahajú potom po kompenzačných prostriedkoch /alkohol/ a ich agresivita voči ich okoliu aj voči sebe samým je čím ďalej nevypočítateľnejšia /depresia až k nebezpečeniu samovraždy/. Niekedy sa tiež pokúšajú vzhľadom na svoj stav a reakciám okolia oklamať samých seba rôznymi obraznými mechanizmami /racionalizáciou, sublimáciou, regresiou, projekciou, presunmi, atď./. Pritom sa často bezuzdný aktivizmus a čisto výkonové rozmyšľanie vydávajú za lásku k bližnému, sústavné preťažovanie sa obetavosť a stresová situácia za kríž. Práve tieto falošné náboženské interpretácie je často veľmi ťažko riadnym rozlišovaním duchov demaskovať, tie škodlivé veci našich čias = aktivizmus, výkonovosť a stres, lebo sa zahalujú do kresťanského rúcha.

4. Starostlivosť o seba, modlitba a voľný čas ----- proti aktivite a snahe o výkonnosť. -----

Ak dnes terapeuti zdôrazňujú vo všetkých stre-
diskách pre uvoľnenie a odstresovanie, že človek
nutno potrebuje určitý čas kludu, tichej reflexie,
rozjímania a rekreácie, potom iba znova naväzujú
na základnú skúsenosť duchovnej tradície.

4.1 Ora et labora

Čo rozumie sv. Beňadik svojim "ora et labora"

/modli sa a pracuj/, alebo čo označuje svätý Ignác termínom "contemplativus in actione" /roz-
 jímavý človek v činnosti/ ukazuje, že život
 kresťana sa nesmie vyčerpávať v jednostrannom
 aktivizme. Vedľa lásky k blížnemu je tu rovnako
 oprávnená láska k sebe a obe majú svoje korene
 v láske k Bohu. Ako z Písma svätého, tak zo ži-
 votov svätých vieme, že sa Ježiš, proroci a mno-
 hí svätí dali v službe blížnym často stráviť
 až k úplnému vyčerpaniu. Ale neupadli nikdy pri-
 tom do prehnanej aktivity a stresových zatažení,
 pretože sa sústavnne utiekali do samoty púšte,
 aby načerpali nové sily. Z Nového zákona tiež
 vieme, že Ježiš pred väčšími úkolmi odchádzal
 na horu, aby sa tam v samote modlil. Pri stret-
 nutí s Máriou a Martou nám Ježiš ukázal dva
 postoje kresťanského života a kresťanského apoš-
 tolátu. Na jednej strane rozhovor s Bohom v mod-
 litbe a v starostlivosti o seba samého, v spo-
 jení s obdobím voľna a rekreácie, na druhej
 strane činorodé nasadenie pre blížneho. Týchto
 niekoľko odkazov nám ozrejmilo, že to, čo nám
 hovoria lekári a psychologovia a zdravom ži-
 votnom rytme a o fyzickej a psychickej záťaži
 človeka, kresťanská vierouka nielen potvrdzuje,
 ale bytostne prehĺbuje a rieši aj otázku ich
 najhlbšieho zmyslu. Žiaden človek nemôže neob-
 medzene čerpať z pramena svojho života živú vodu.
 Každý ľudský pramen nutne vyschne, ak nie je do-
 plňovaný Bohom, ktorý je nevyčerpatelným zdrojom
 sily pre náš život, zdrojom, z ktorého nám živá
 voda vyteká bez prestania.

4.2 Zdroje angažovanosti pre blížneho

Možno nám pomôžu energetické krízy a krízy
 rastu, spojené s mnohými individuálnymi krízami,
 znova lepšie vymedziť vlastné hranice. Musíme si
 položiť otázku, či volením po väčšej aktivite,
 väčšom výkone a angažovanosti pre blížneho ešte
 nasledujeme Krista, pokiaľ sa naše aktivita

nezakladá na tichej rozvahe a modlitbe. Tým sa nijako zásadne nevyslovujeme proti rastúcej sociálnej angažovanosti, hlavne u mladej generácie. Naopak, angažovaní kresťania nasledujú celkom istotne Ježiša, keď rovnako nekompromisne ako On poukazujú na často úplne neznesiteľnú nespravodlivosť v našom svete a zastávajú sa chudobných a trpiacich. Diabolský začarovaný krh aktivity-výkonnosti-stres, začína až tam, kde práca sa stáva jedinou modlitbou kresťana; kde prikázanie lásky k Bohu, bližnému a k sebe sa ukracuje a falšuje v prospech /alebo skôr v neprospech!/ lásky k bližnému: Miluj svojho bližného nadovšetko! Humanitné vedné odbory nás učia rovnako ako kresťanská tradícia, že iba zo zdravej lásky k sebe /nezamieňať za egoizmus!/ sa môže vyvinúť pravá láska k Bohu a bližnému. Aktivizmus a stres má naopak svoje korene v narcizme. Matrvalo narušuje nielen samotného človeka, ale aj jeho pozitívne vzťahy k Bohu a k bližnému.

4.3 Špecifická úloha kresťanstva

Vzhľadom k uvedeným skúsenostiam je otázkou, či špecifickým úkolom kresťanstva v dnešnom období nie je práve odpor voči aktivistickému výkonnostnému trendu. Musíme si znova spomenúť na podstatu naše viery a urobiť v našom živote jasne viditeľnú kresťanskú nádej a vieru v vzkriesenie: že trojjediný Boh nám v Ježišovi Kristovi venoval záruku svojej lásky; že Ježiš všetko šťastie a utrpenie ľudského života zobral na seba a vykúpil nás, že v Nom je náš pozemský život /tak často križovaný/ od večnosti naplánovaný a do večnosti vyzdvihnutý. Táto naša viera a naša nádej sa však nemôžu zvrhnúť v hektickú a jednostrannú aktivitu výstavby babylonskej veže, aj keď ju staviame v mene lásky k bližnému.

/... proti osvieteneckému^a marxistickému snu o nadčlovekovi a sebavykúpenia/

Je nám vôbec jasné, do akej miery už aktivistickú lásku k bližnému prenikol osvietenský a marxistický duch? Vyriešia sa snáď všetky sociálne a

individuálne problémy, ak nasadí človek všetky svoje sily a inteligenciu a ak zmobilizuje ľudstvo všetky svoje výkonové rezervy?

Napriek všetkým zlým skúsenostiam sa stále ešte zdá pôsobiť aj v dnešnom kresťanstve pokušenie ľudstva - sen o nadčlovekovi, o sebaspáse a o ľudskom raji. Ako si ináč vysvetlíme, že láska k blížnemu sa zvrhne v aktivizmus a v tlak po výkonoch, že naše neúnavné nasadenie pre lepší a spravodlivejší svet sa často zmení v rezignáciu a beznádej ako u tých, ktorí nemajú žiadnu nádej?

Nie je to často v tom, že sa považujeme - pri všetkej dobrej vôle - ako rovnako vnútrosvetácky orientovaní humanisti /ktorých úsilie je potrebné vysoko hodnotiť/, sami za staviteľov a spoliehame nakoniec iba na vlastné sily, že všetko prevádzame tak, ako keby sme mohli vlastnými silami vytvoriť zdravý a mierumilovný svet, že veríme, že snáď poznáme stavebné plány nášho života a sveta lepšie ako Boh?

Možno sa dnes pokušenie sebaspásy zväčšilo tým, že disponujeme stavebným materiálom a technickými prostriedkami, ktoré sú omnoho dokonalejšie ako v období stavby babylonskej veže. Ak však - aby sme zostali pri tomto príklade - stále iba hekticky pokračujeme v stavbe svojej veže, jej steny vyrastajú stále vyššie a vyššie, tma a naša izolácia sa sústavne zväčšujú a sú stále neznesiteľnejšie. Vynaložená práca je síce veľka - to znamená, že sme vystavali vysokú vežu. V tejto veži aktivity sme však úplne uväznení a oddelení od Boha a ostatných ľudí. Musíme preto z času na čas z tejto veže aktivity a pracovného úsilia vyjsť a pozrieť sa na ňu pri zamyšlení sa nad sebou a v modlitbe s patričným odstupom. Ak ju porovnáme potom pri našich meditatívnych prechádzkach a výletoch alebo návštevách s inými vežami a porovnáme s výškou neba, potom môžeme spoznať nielen svoje medze, ale aj svoje možnosti a pokroky omnoho realistickejšie. Lepšie tiež spoznáme, kde je naša pomoc naozaj potrebná a zistíme, že naše veže nikdy nedosiahnú

k nebu, že sú však všetké nehom obklopené. Pri meditatívnom tvorivom odstupe nebudeme tiež považovať svoju vlastnú vežu za samotné nebo alebo peklo. Pri návrate späť možno niektoré veľmi narychlo postavené múry našej veže radšej zhodíme a vstaváme dvere, ktoré budeme môcť otvárať alebo zatvárať Bohu, bližnému a sebe dovnútra aj navonok.

5. Niekoľko myšlienok k prekonaniu duchovnej aktivity

5.1 Obraz veže života

je priliehavý a podnetný. Rád by som svoje myšlienky, plynúce z tohto príkladu, uzavrel a zhrnul. Vyšli sme zo sústavne sa šíriacej rezignácie a beznádejnosti v cirkvi a videli sme, že hlavné príčiny sú terajšie stále rastúce trendy aktivizmu, nárokov na výkonnosť a k nim sa pripájajúci stres. Ďalej sme videli, že práve aktivizmus - zle chápaný a maskovaný ako láska k bližnému - môže úplne zasypať vlastné pramene našej viery a nádeje a že mnoho stresom zachvátených kňazov, rehoľníkov a laikov strhol už do neplodného víru horúčkovitej činnosti a do rezignácie. Aké sú naše možnosti vytrhnúť sa z takéhoto začarovaného kruhu aktivizmu?

5.2 Život z viery

Naskôr by sme sa mali znova zamyslieť nad základnými článkami našej viery a života v nasledovaní Krista. K takémuto dôkladnému zamysleniu potrebujeme dlhšiu dobu, napr. pri exercíciách alebo pri dočasnom pobyte v kláštore. Podobné úvahy majú kladný výsledok iba v prostredí ticha, modlitby a duchovných rozhovorov pri vzdialení sa od našej bežnej činnosti a od našich povinností.

5.3 "Revízia života"

Dôkladná životná "revízia" teda predpokladá,

že sme si už uvedomili a uznali potrebnosť obdobia ticha, zamyslenie nad sebou a modlitby pre život kresťana. Podľa môjho názoru je hlavne v tomto smere v cirkvi perspektívne potreba zmeniť zmýšľanie a kolektívne povedomie - aby sme sa naučili kladne sa stavať k tichu a modlitbe v ich rozličných formách, aj ku kreativitě a usobranosti duchovného života a viac si ich vážili. Potom by sa naše duchovné úsilie nezvrhlo tak ľahko v prehnanú aktivitu a snahu o podanie výkonu.

Ako nájsť a realizovať náležité poradie hodnôt?

Každý z nás si musí prirodzene položiť otázku, aké priority určujú jeho život a aké kritéria a normy naozaj uznáva. Celkom konkrétne: koľko času vyhradzujeme v bežnom všednom dni, týždni, mesiaci a roku sami sebe k zamysleniu sa nad sebou, k modlitbe a uvoľneniu? V akom pomere je čas ticha a duchovnej reflexie k dobe, venovanej aktívnemu pracovnému nasadeniu? Doprajeme si životne potrebnú dobu pre duchovný život a voľný čas bez toho, aby sme mali pocity previnenia? Existuje naozaj v našom živote :

- doba vyhradená Bohu, druhým a nám samým?
- doba utíšenia a rekreácie a čas určený na činnosť?
- doba modlitby a čas k práci?
- doba siatby, čas rastu a čas žnía?
- doba pobytu na púšti a čas oddychu v oáze?
- doba samoty a doba spoločensťva?
- doba kríža a čas vzkriesenia?

5.4 Mój životný model

Pri tejto reflexii o nás samotných môže nám pomôcť ďalšia otázka: Aký model života predstavujem ľuďom vo svojom okolí ako kňaz, predstavená kláštora, biskup, otec, učiteľ, diakon, spolupracovník v cirkvi, atď. Vyžaruje môj život nádej a dôveru, alebo skôr rezignáciu a beznádej-

nost alebo dokonca zúfalstvo! Pôsobím dojmom termínny štvaného duchovného manažéra, alebo si ponechávam voľný čas na zamyslenie nad sebou, k modlitbe, odpočinku, pre svojich spolupracovníkov, rodinu, atď.? Mám v týždni svoj voľný deň, kedy si môžem dopriať robiť to čo ma teší bez toho, aby mi hneď hrozil zdvihnutý ukazovák môjho dohliadateľského "ja": ako môžeš tak nezmyselne márnit čas hrou na hudobný nástroj a čítaním? Koľko roboty by si mohol zatiaľ vykonať? Ako môžeš ísť tak kludne na plaváren alebo do divadla? Veď v obci môže dôjsť zatiaľ k niečomu nepredvídanému! Kde je tvoja zodpovednosť? Čo si o tebe pomyslia ľudia, keď...? Ako farár, biskup, predstavený rehole, spolupracovník cirkvi, musíš byť predsa vždy každému k dispozícii! Takéto problematické "rodičovské napomenutia" sú dedičstvom našej výchovy a vháňajú nás priamo do náručia aktivizmu a výkonového rozmýšľania, ak ich nepremeriavame a nekorigujeme kresťanským posolstvom viery.

2.5 Duchovné rozhovory a partneri v dialógu

Iba zriedkakedy sa podarí človekovi, ktorý prepadol aktivizmu a výkonovému tlaku, aby sa sám a bez cudzej pomoci vyslobodil zo siete rezignácie a beznádejnosti. Je veľmi uzavretý do svojej veži a veľmi "posadlý" svojou aktivitou, takže nemôže kontrolovať skutočnosť s potrebným odstupom alebo dokonca realizovať trvalú zmenu. Preto nutne potrebuje rozumného a skúseného partnera na rozhovor. Ten mu pomôže pri rozlišovaní duchov a pri hľadaní dokonalejšieho života v nasledovaní Ježiša a bude ho na tejto ceste doprevádzať radou a modlitbou. Takýto duchovný radca je tým potrebnější, že dnes vo veľkej miere chýbajú predošlé štrukturálne pomoci a istoty, ktoré celkom prirodzene duchovný život integrovali a včleňovali do priebehu dňa /napr. pravidelné obdobia modlitby, breviára, denné rozjímanie, eucharistia, návšteva špi rituála, častejšia spoveď, ročné exercície, atď.'. Tieto štruktúry si musí dnes každý na vlastnú zodpovednosť vyhľadať a ukladať sám.

V novších dekrétach a osnovách teologickej výuky, aj v opakovane prepracovaných regulách reholí rovnako ako pri diskuziách o tejto téme, sa /teoreticky/ stále viac prejavuje význam duchovného života a kreativity. V skutočnom živote však určujú priebeh dňa alebo roka iné, často celkom opačné princípy. Aby sa zabránilo takémuto výpredaju duchovných hodnôt, aby sa aktivizmus a nútienie k podaniu výkonu odkázali do svojich hraníc a aby sa riadne naplánoval a previedol realistický obrat a zmena, na to práve je partner v duchovnom rozhovore celkom nepostrádateľný. Istotne to nie je náhoda, že sa stále viac stráca dobrá tradícia duchovných rozhovorov v kléru a v reholných spoločnostiach. Pritom sa však množia sťažnosti, že zodpovední činitelia sa veľmi málo angažujú v špirituálnej výchove, pri ďalšom vzdelávaní a v duchovnej službe duchovným pastierom. Je poruke domnieka, že dnes máme tak veľký nedostatok kvalifikovaných partnerov pre duchovné rozhovory a "duchovných vodcov", pretože pre aktivistické výkonnostné princípy boli duchovné hodnoty v cirkvi veľmi dlho zanedbávané. Je už čas, aby sme sa znova preorientovali na duchovnú náuku Ježišovu a nie na aktivistické trendy.

5.6 Samého seba nájsť alebo stratiť

Ježišovo poslanstvo pre naše obdobie neznamena stále viac aktivít, viac výkonov, vyššie efekty, viac stresov, ani "miluj svojho blížneho navšetko!" Kladie dôraz viac na usporiadanú lásku k Bohu a k sebe samotným. Tá nám umožňuje myslieť na seba, osobnú modlitbu, kreativitu a uvoľnenie. Tie sú zasa predpokladom zdravého náboženského vývoja osobnosti a súčasne duchovným zdrojom sily akejkoľvek lásky k blížnemu a apoštolského pôsobenia.

V duchovnej aktivite strácame nakoniec sami seba a musíme rezignovať. V tichu modlitby, v zamyslení sa nad sebou a v období voľna nachádzame

samých seba, vnútorne sa oslobodzujeme a môžeme pri dôvere v Božiu pomoc získavať nádej pre seba a pre druhých, nádej, ktorá náš život úplne presahuje. Potom sa môže z úvodnej metafory beznádejnosti stať metafora nádeje:

"Nádej je pre mňa ako húsenica, ktorá sa premení v nádherného motýľa!"

Autor článku Karl F r i e l i n g s d o r f je profesorom na Vysokej škole teologickej sv. Jura-ja vo Frankfurte nad Mohanom.

- o -

DUCHOVNÁ STAROSTLIVOSŤ O DEPRESÍVNYCH JEDINCŮV.

/Gerhard Irle, Depressionen, Stuttgart 1974, s. 231-233/

Ak sa stretne ľudz v duchovnej službe s depresívnymi jedincami, cíti potrebu pomáhať. Človek, trpiaci depresiami, ocitol sa v hlbokkej kríze sebahodnotenia. Je otrasený, takže nedokáže žiť v jednoduchej bezstarostnosti. Základy jeho já sa mu prepádávajú do neistoty. Nevychádza z mučiacich otázok, čo všetko urobil zle. Volá po Bohu, po vykúpení.

Zdánlivo najjednoduchší je prípad depresívnej viny. Veľká vážnosť týchto pacientov, ich svedomitost a ich zmysel pre zodpovednosť nás fascinujú. Pripadá nám - nie celkom bezprávné - že odhaľujú pravý zmysel ľudskej existencie, odhadzujú príklop našej všednej pohodlnosti a ozrejmujú, v akej veľkej miere sa navzájom proti sebe prehrešujeme.

Riešiť takéto situácie vedením k pokániu, príp. spoveďou je zvädzajúce, ale nesprávne; k ozajstnému a užitočnému pokániu chýbajú predpoklady. Tiež nesmie dôjsť ku stretnutiu s použitím racionálneho odôvodňovania. To nie je rovina, na ktorej by sa mohlo pomôcť. Taktiež nemožno pasívne sledovať chorého v trýzniacich predstavách, aj keď si ľudz

uvedomí, že sa rysuje hebezpečnosť samovraždy, náhle ho nemožno začať od jeho temných predstáv odstrašovať.

Ako sa však dá pomôcť? Predovšetkým tým, že sa úprimne pridružíme k pacientovi, trpezlivo ho vypočujeme a dáme najavo, že mu rozumieme. Porozumenie neznamena súhlas. Nesmie sa povedať: "Vidím že ste sa prehrešil, ale Boh odpúšťa". Skôr sa musí prejavíť, že duchovný celkom rozumie, ako pacient cíti svoju vinu, že môže cítiť s ním, že vie ako mu je, že však napriek tomu musí poukázať aj na to, že táto vec ináč vyzerá u Boha a ináč u ľudí. Duchovný musí ukázať, aké skresľujúce okuliare má chorý, musí poukázať na to, že pacient sa môže primerania vysporiadať so svojou vinou až vtedy, keď depresia pominie. Teraz je príkazom prechodne odvrátiť pozornosť od viny a čakať, až povolí tlak choroby.

Najvyšší zákon musí byť: porozumieť a pri vyjadrení porozumenia chorému neukladať žiadne nové záťaž. Obávam sa, že spoločná modlitba za odpustenie prináša pacientovi iba nové útrapy. Môže z toho vyčítať iba potvrdenie svojej úplnej bezcennosti. Istotne tiež musíme byť veľmi zdržanliví v tom, aby sme žiadali od chorého zmenu chovania. Už aj apelovanie na jeho rozum ho môže trápiť, ak toho nie je ešte schopný. Dôrazne musíme znova a znova povedať, že s me tu teraz pre neho, že s ním chceme prekonať ťažké obdobie, že sa zo svojej strany pokúsime to či ono usporiadať, aby sa pacient o to nemusel starať.

Môžeme sa ešte pýtať, v čom vlastne spočíva špecifická úloha duchovného. Toto všetko by mohol zariadiť rovnako dobre nejaký psychiater alebo sociálny pracovník. Je veľká otázka, či v hlbokéj fáze depresie sú rozdielne úkoly pre tých, od ktorých pacient očakáva pomoc. V tomto období - u mnohých chorých dlho pretrváva - je rozhodujúce to, že niekto úplne a celkom stojí pri človekovi, tiesnenom depresiami. Môže sa potom veľmi často stať, že veľmi zamestnaný špecialista

na depresie, ktorý sa ponáhľa z jedného kongresu na druhý a na svojom pôsobišti sa iba objavuje, aby zmenil dávkovanie liekov, minie sa svojho poslenia, zatiaľ čo farár sa stáva skutočným terapeutom. Môže sa stať, že si pacient vo svojej situácii omnoho viac sľubuje od kňaza ako od lekára a preto je u farára v lepších rukách, aj keď tento nemôže konať ináč, ako by konal lekár. Neskôršie, keď sa už pacientovi darí lepšie, vystupujú do popredia iné hľadiská. Potom sa úlohy rozdeľujú.

- o -

Anton Baumann

KŇAZ A ČLOVEK V ZÚFALEJ SITUÁCI

/Diakonia 1/77/

Pri stretnutí sa s potencionálnym ^{samo}vrahom, ktorý sa chce poradiť s kňazom, je bezpochyby rozhodujúci faktorom, neobyčajne pôsobivým, osobná dynamika, ktorá vyžaruje z duchovného správcu. Okrem toho je jeho vzťah k človeku, ktorý potrebuje pomoc, podstatne zosilnený dynamikou, ktorá sa odvodzuje z jeho postavenia ako duchovného. Niečo podobné sa koná a robí v poradniach psychologov a psychiatrov. Psychoterapeut nepôsobí iba tak ako je sám o sebe, ale tiež ako si ho predstavuje pacient; či o tom pacient vie alebo nie, to nerozhoduje. "Nie je iba osobnosťou, je ešte niečo viac - je symbolom". /Switzer/. Duchovný správca je naviac, pre toho kto verí /či vedome alebo nevedome/, náboženským symbolom.

Symbol má význam per excellence pre ľudskú existenciu a pre vzťah človeka k Bohu. Pavol Tillich vychádza zo základnej tézy, že to, čo sa človeka nepodmienečne dotýka, musí byť vyjadrené symbolicky, pretože iba reč symbolov môže vyjadriť nepodmienečné. Náboženské symboly používajú materiál skutočnosti zmyslami vnímateľný a vyjadrujú nimi náš vzťah ku

skutočnosti nepochopiteľnej, nekonečnej. Preto působie náboženské symboly trojako :

1. Odkazujú transcendentálne na niečo, čo je nekonečne viac ako oni.
2. Majú podiel na dynamike a zmyslu toho, k čomu odkazujú.
3. Odhaľujú dimenziu nášho vnútra, ktorá je otvorená k dimenzii Božej.

Symbolická dynamika duchovného správca môže byť istotne jedinečnou príležitosťou pri jeho zachraňujúcom stretnutí s kandidátom samovraždy. Kňaz sa však samozrejme nesmie nikdy odvážiť akokoľvek uplatňovať pred človekom, ktorý potrebuje pomoc, svoju symbolickú dynamiku. Taktiež je potrebné uvážiť, že sila symbolu, ktorá prislúcha duchovnému správcovi z jeho funkcie, zároveň ho aj zaväzuje. Nesmie túto príležitosť blokovat svojím neobratným chovaním pri stretnutí s človekom, ktorý potrebuje jeho pomoc. Symbolická dynamika jeho úradu dopĺňa ľudskú dynamiku, ktorá vyžaruje z jeho ľudského vnútra a duchovný správca má pri rozhovore s človekom veriacim v konfliktoch jedinečnú príležitosť účinne prispieť k zamedzeniu samovraždy.

Človek na pokraji zúfalstva môže byť privedený ku kňazovi napr. kázňami, z ktorých vycíti: tento človek stojí za tým, čo ohlasuje a pretože je tak blízko Bohu, istotne má porozumenie aj pre človeka. Taktiež bývali žiaci nadviažu v najťažších chvíľach na dôveru, získanú v detstve a prídu. V spovedi je potrebné dobre si všimnúť náznak vnútorného zúfaleho stavu hoci vo vyznaní samovražedných myšlienok. Neprejsť cez to ľahko, ale jemne priviesť k vysvetleniu momentálneho stavu a ich príčin, pokiaľ možno voľne potom mimo spovedi; niektorí ovšem nechcú výjsť z anonymity a pre nich je spovedelnica starého typu dobrodením.

Velmi dôležité pravidlo znie :

Kedykoľvek niekto príde na osobný rozhovor a nie je u neho vylúčený kritický stav, čo sa tak ľahko nepozná, je potrebné venovať mu čas kedykoľvek

vo dne a hoci aj v noci /telefon/. A počúvať skutočne, s osobnou účasťou, nielen vypočuť.

Tiež sa stane, že prídu ľudia, rokami zatlačení do seba príkorím okolía alebo osudovými ranami. Stretnutie s kňazom im dá príležitosť vyhodit' zo seba svoj agresívny hnev proti ľuďom, cirkvi, Bohu. Keď to kňaz správne pochopí, poskytne im príležitosť, možno poslednú, odreagovať si neúnosnú záťaž agresie, ktorá by mohla obrátiť sa proti samému seba, samovraždou.

Kňaz musí mať ovšem dost' sebakritiky aby si uvedomil, že v určitých okolnostiach alebo v určitom bode sa ocitol na konci svojich možností. Napríklad pri zmienkách endogennej depresie, schizofrénie alebo ťažkej neurozy je jeho úkolom nájsť chorého, aby vyhľadal psychoterapeuta. Samozrejme s takým citom, aby nevzbudil dojem, že sa ho chce zbaviť, pretože toto by mohlo znamenať novú, ešte hlbšiu duševnú izoláciu. Tu je na mieste úprimné priznanie kňaza, že je u konca so svojimi možnosťami, ale svoj záujem o pacienta prejavuje práve radou ísť k odborníkovi. Tým nestratí dôveru, ale naopak posilní a môžu ju využiť aj v priebehu liečenia v spolupráci s psychiatrom.

ANALGETIKA Z ETICKÉHO HĽADISKA

Kresťanské svedomie sa pýta, za akú cenu je dovolené prijať od modernej medicíny uľahčenie v bolestiach choroby prostriedky, ktoré s pomocou prinášajú súčasne aj riziká, prípadne aj škody. Aby sme mohli po mravnej stránke posúdiť lieky utišujúce bolesť, je potrebné zvážiť niektoré

z á k l a d n é s k u t o č n o s t i

1. B o l e s ť vyvoláva v človekovi normálne tendenciu úteku, odmietnutia, rovnako ako v každom živom tvorovi. Ruší pocit normálneho, bezpečného, žiadúceho života. Niekedy sa bolesť dokonca prežíva ako signál ohrozenia života.

Dnešná vyvinutá civilizácia podporuje útek od bolesti tým, že :

- kultivuje život na vyšší stupeň príjemnosti,
- kladie si za úkol odstrániť z neho všetky tvrdosti,
- poskytuje množstvo prostriedkov na odstránenie bolesti,
- tým podporuje masové povedomie hedonistického zmyslu života
- a zbevuje bolesť akejkoľvek hodnoty.

Naproti tomu však už z prirodzeného hľadiska bolesť je :

- signál ohrozenia, teda v službe života,
- stimul aktivity vôbec, ochrana pred spohodnením

- požadie pre správne ocenenie darov života,
- prehĺbenie ľudského stienia,
- príležitosť na upravenie osobnosti.

- Navyiac z hľadiska viery poskytuje príležitosť:
 - prejavit' oddanosť Bohu, súlad s jeho zvrchovanou vôľou,
 - konať pokánia za vlastné hriechy,
 - uzmierovať a prosiť Boha za iných,
 - aktivovať dôveru v Božiu lásku,
 - povedome rásť v poriadku čnosti,
 - spájať sa s Kristom, niesť svoj kríž.

Súčasť dnešného posolania kresťanov je prekonávať, predovšetkým v sebe, všeobecný trend k vyžívaniu sa iba v tomto živote a hľadaniu neba na zemi. Žiť podľa ducha, nie podľa tela, povedané biblicky. Konkrétne: všade prijímať celý život /Job/, pretože celý nám daruje a ponúka s láskou Boh ako príležitosť, včítane frustrácii, chorôb, invalidity, staroby, zomierania. V príjemných a ťažkých fázach a vo chvíľach vyťažiť tie milosti, ktoré sú poskytované. Plný a v tom zmysle šťastným životom prechádzať prítomnosťou k nekončiacej budúcnosti, ktorá presahuje všetko, a my to vieme. Hodnotiť kríž ako zvlášť významný prostriedok duchovného zrenia /srv. trnavé noci mystikov/, do-
kiaľ je zoslaný.

/Chorobný kult nemoci a trýzne je neduchovné a nemorálne scestie, proti povinnosti rozvíjať i fyzické dary, aby umožnili čo najlepšiu službu osobnému povolaniu od Boha/.

2. Ž i v o t je základný Boží dar. Život každej ľudskej bytosti je nedotknuteľný, nesmie byť zničeny; to platí bez ohľadu na jeho užitočnosť /eutanázia starých, eugenický potrat nenarodených/.

Hodnota ľudského života ovšem nespočíva iba v existencii na rovine biologickej. Ľudská úroveň vyvinutého života predpokladá používanie rozumu a slobody. Preto napr. nie je povinnosťou mimo-riadnym úsilím a technikou udržiavať pri živote človeka, ktorého mozgové funkcie sú dokázateľne zničené /Pius XII./ . Lekárom musí ísť o celok,

ako o biologický substrát, tak aj o psychické schopnosti. Nie je však vždy možné zabrániť dočasnému alebo i trvalému vyradeniu psychiky alebo jej zložky.

3. **A n a l g e t i k a** sú lieky, ktoré sú zamerané nie na odstránenie choroby, ale bolesti, t.j. pocitovaného symptomu. Nepriamo pomáhajú k uzdraveniu tým, že vytvárajú psychické predpoklady priaznivé pre boj s chorobou. Priamo umožňujú človekovi pokračovať v práci, udržať na prijateľnej úrovni spoločenský styk alebo aspoň minimálny duševný život. V krajnom prípade chorého ukludní vyradením porušenej psychiky vôbec, zbaví vedomia /uspí/ a tým dopraje oddych alebo aj zmenší nebezpečenstvo nepredpokladaných činov, hlavne samovraždy.

Známy rub utišujúcich prostriedkov, okrem priameho zdravotného rizika, predstavuje nebezpečenstvo návyku, vytvorenie závislosti na liekoch, s menšími alebo väčšími, až životu ohrozujúcimi následkami.

M r a v n é p o s ú d e n i e

analgetik nemožno previesť paušálnym schválením, ani odmietnutím. Pri ich použití ide o činnosť, ktorá má spravidla dobre i zlé následky. Preto je potrebné zvažovať celú situáciu, so všetkými zložkami aj osobnými, všeobecne i celkom konkrétne.

Vedúcou zásadou tu musí byť úmera medzi spôsobeným dobrom a zlom. Predpokladané škody nesmú prevýšiť očakávanú pomoc. Samozrejme nielen na rovine fyzického zdravia, ale tiež a viac na psychickej, morálnej, právnej a spoločenskej.

1. Pokiaľ ide o bežné bolesti a potiaže, ich sústavné potláčanie liekmi, nemožno sa vyhnúť otázke dvojakej zodpovednosti: jednak za eventuálne škody zo zaplavovania organizmu škodlivými látkami, jednak za možný vznik závislosti na liekoch. Pretože osobné dispozície pre chorobnú závislosť sú veľmi rôzne, je potrebné byť veľmi sebakritický, príp. riešiť vec s nezaujatým radcom.

Nedá sa prehliadnúť ani okolnosť, že každý chorobný návyk so sebou nesie zoslabenie charakteru a teda v kritickvej situácii možnosť vážneho zlyhania. Z týchto dôvodov, okrem iných, patrí k budovaniu kresťanskej osobnosti výchova a seba výchova k otužilosti voči bolesti a vôbec ťažkostiam života /srovnej iniciačnú prípravu divochov, dnešný vojenský výcvik a pod./ a vedenie k racionálnemu odstraňovaniu príčin, nielen pocitovných symptomov.

Ak dôjde ku drogovej závislosti, nastupuje povinnosť zbaviť sa jej tým energickejšie, čím je škodlivejšia v prítomnosti alebo pre budúcnosť. Sotva keď sa to obíde bez odbornej pomoci /liečenia/, s ktorým je potrebné rozhodne, úplne a trvale spolupracovať.

2. Pri akútnych, krátkodobých ochoreniach, operáciách a pod. má za užívanie analgetik zodpovednosť lekár, on vyberá a dávkuje /ani morfium, ani iný prostriedok nie je jednoducho "Zakázaný"/. Neškodí však, keď pacient prejaví záujem o to, či by v danom prípade pri jeho fyzických a psychických predpokladoch nevzniklo nejaké riziko a poradí sa, či by nestálo za to radšej niečo vydržať. Bežne nemozí vážne nebezpečie pre človeka psychicky vyrovnaného a charakterovo utvrdeného, hlavne keď výslovne v sebe upevní zásadný odpor k návyku na drogy. Ináč, pretože sú známe prípady, že došlo aj po jednom užití k závislosti, je na mieste opatrnosť /ale nie hypochondrie/.

3. Pre ľudí, postihnutých chronickou chorobou, ktorá svojimi bolesťami zabraňuje normálne pracovať, majú analgetika veľký význam. Nemožno ich však mechanicky nasaďiť bez uváženia :

- skutočných medzi znesiteľnosti /pri zapojení psychiky/,
- potreby tlmenia bolesti vzhľadom k úkolom,
- bezprostredných negatívnych účinkov,
- rizika návyku s ohľadom na osobnú /ne/odolnosť,
- odozvu u druhých /deti, okolie, nekresťania a i./

Ak prevažujú v pravdepodobnom odhade kladné stránky, je možné a často i potrebné poslážiť si analgetikami. Pokiaľ napriek rozumnej praxe predsa u niektorých dôjde k návyku, bolo by nespravodlivé zaradiť ich jednoducho do kategórie toxikomanov, resp. narušivcov, ktorí si svoju škodlivú závislosť /na drogách, alebo i alkohole, nikotíne, kofeíne/ zaviniли ľahkomyselnou nezodpovednosťou. Takýto postihnutý je povinný sa liečiť rovnako ako každý iný.

4. U chronicky chorých nepracujúcich, resp. bez väčších povinností, hlavne u nevyliciteľných, má riziko návyku omnoho menšiu váhu, aj keď nie nulovú. Na druhej strane však chýba zosilnený motív, plnenie pracovných záväzkov. Nesporne zostáva právo odpútať sa z mučivého zovrenia bolesti, ktorá človeka uzatvára do neplodnej prostrednosti, bráni duchovnému povzneseniu /"už sa nemôžem ani modliť"/, znemožňuje žiadúci klud ducha a radosť z dostupných darov života, preťažuje okolie. Stupeň medikamentozneho zásahu sa musí zvoliť tak, aby sa oslobodenie od útrap nezaplatilo veľkou cenou - úplnou stratou normálneho duševného života.

5. Ľudia v poslednej fázi života, keď koniec je už iba otázkou času, majú právo na to, aby sa im umožnilo dôstojne zomrieť, totiž :

- postupne si uvedomiť svoj stav a slobodne prijať smrť,
- prežívať posledný čas vedome ako závažný úsek života,
- usporiadať svoje vzťahy s ľuďmi /zmierenie, dlhy závet/,
- uzavrieť svoje účty s Bohom /osobnou bilanciou a sviatosťami/
- a disponovať sa na stretnutie s Ním.

Smrť má byť výsostným činom /nie pasivitou/, završením života, vedomým a vďačným odovzdaním vytážených hrivien Stvoriteľovi. Naproti tomu starosť rodiny aby netrpel, aby sa nenaľakal" vychádza často z praktického materializmu a túžby

zbaviť sa nepríjemnej záležitosti čo najjednoduchšie. Kresťanská služba zomierajúcim má hlavný cieľ: vo veriacich vyvolať to, čím im viera osvecuje hodnotu života a smrti, u neveriacich navádzať na najvyššie hodnoty v ich vedomí, príp. s veľkou úctou a jemnosťou nechať zahliadnúť večnosť a Toho, kto nás v nej očakáva.

Ak sa bolesti stávajú neznesiteľné, takže vylučujú duševný život prakticky vôbec, je správne utíšiť ich za cenu utlmenia, resp. uspania. Platí to hlavne v ideálnom prípade, keď je zomierajúci dobre pripravený na smrť, alebo ovšem v opačnom prípade, ak sa už na to nemôže vzchopiť. Morálna teológia dokonca tradične pripúšťa aj riziko mierneho skrátenia života následkom takýchto liekov. Nikdy však nie je mravne prípustné nasadiť smrteľnú dávku analgetík s úmyslom "ukončiť to" /aktívna eutanázia/.

- Týchto niekoľko poznámok nevyčerpáva celú problematiku, snaží sa dať iba niekoľko orientačných bodov. Do konkrétnych situácií sa musia zásady - ako vždy - aplikovať so zodpovednosťou, ale bez úzkostlivosti, s istou dávkou odvahy nesenou múdrou láskou.

Poznámka :Záujemcov o odbornú informáciu po stránke farmakologickej, lekárskej a psychologickkej, ktorá tu bola zámerne vynechaná, uspokojí vynikajúca česká monografia dr. E. Urbana, Toxikomanie, Praha, 1973.

- o -

Gerhard L o h f i n k :

S K Ú S E N O S Ť V P Í S M E

/Výtah z knihy: Glaube braucht erfahrung, 1977/

Zjavenie nespočíva práve v tom, že by Boh stanovil svoje pravidlá zhora. Zjavenie spočíva skôr v tom, že my ľudia samotní robíme svoje

skúsenosti v rizikových činoch viery, nádeje a lásky a že sa nám Boh zjavuje práve v týchto ľudských a svetských skúsenostiach. Možno teda pevne veriť tomu, že kresťanstvo žije zo zjavenej pravdy a napriek tomu je možné byť pevne presvedčený o tom, že kresťanstvo nie je nič iné ako zobraená a tisícorakým spôsobom preverená skúsenosť.

Kresťanstvo, ako dlhý rad skúsenosti, začínajúcich Abrahámom, kulminujúce v tom, ako vrcholne a nevyhoviteľne zakúšal Boha Ježiš; na tejto Ježišovej skúsenosti smú participovať učeníci ako prví svedkovia, táto skúsenosť stále a sústavne je novo prežívaná v smelom experimentovaní kresťanskej viery; kresťanstvo ako skúsenosť nespočítateľného množstva ľudí, skúsenosť veriacimi prežívaná, pretrvávajúca a oslobodzujúca. Mne samotnému dal tento pohľad v posledných rokoch mnoho odvahy a dôvery. Iba z tohto zorného uhla som porozumel mnohému z Biblie.

Napr. v Skutkoch apoštolských sa často hovorí o tom, že veriaci boli naplnení hlbokou radosťou, že boli uchvátení Duchom, že mávali vnútornú útechu, že sa schádzali so srdcom jednoduchým a rozjaseným, že sa pri vzájomných návštevách modlili a radievali sa že im potom Boh ukazoval nové cesty. Lahko by sa dal zostaviť celý zoznam takýchto viet. Predtým som takéto vety považoval za zbožné preháňanie, ktorými vyjadroval ako vo snách svoje prania ten Lukáš, ktorý chcel vykresliť ideálny obraz prvých kresťanských komunít. Dnes o tejto veci rozmýšlam ináč. Posledné desaťročie ukázalo nad slnko jasnejšie, že kresťanstvo čisto dogmatické nemá vôbec žiadnu budúcnosť.

Termínom kresťanstvo čisto dogmatické rozumiem kresťanstvo, ktoré stavia na prvé miesto vieroučné definície; kresťanstvo, v ktorom sú iba pevné presvedčenia, v ktorom však už k žiadnym ďalším kresťanským skúsenostiam nedochádza.

A zasa naopak - posledné desaťročia ukázali, že sa viera odrazu premenila na niečo svieže a pôvabné všade tam, kde bol na živú kresťanskú skúsenosť

priestor. V posledných rokoch vzniklo toľko náboženských skupín a toľko druhov nových komunít, že by sme mali naplniť sluch. Existuje toľko komunít - v ktorých sa odrazu čosi zmenilo, skupiny a komunity, ktoré sa otvorili kresťanskej skúsenosti a v ktorých teraz odrazu dochádza k rovnakým skúsenostiam, o ktorých píše Lukáš. Práve preto dnes verím, že Lukášov popis nie je sen, a-le skutočnosť.

Ak sa u Lukáša a ešte viac u Pavla tak často hovorí o radosť, pokoji a úteche Ducha Svätého, o tom, že Boh ukazoval novú cestu, o tom, že viera víťazí nad všetkým, o tom, že Duch Boží všetko má, potom - to všetko neboli nejaké vysnené predstavy, ale skutočnosť.

Mali by sme sa teda pozrieť na Bibliu pod týmto zorným uhlom: že totiž od začiatku do konca rozpráva o skúsenostiach. Že ona samotná je zhustená, skoncentrovaná skúsenosť. Základná kresťanská skúsenosť viery nie je niečo, čo by sa kdesi volne vznášalo, čosi bez pevného miesta, čosi vágne, čosi ľubovolné. Nie, je zhustená v texte; v texte, ktorý každému umožňuje a ktorý musí každého zväzdať k tomu, aby i on vstúpil do sveta viery a aby všetko skúsil na vlastnej koži.

Celkove mnoho som toho teraz povedal o kresťanskej skúsenosti. Robil som to z toho dôvodu, že som presvedčený, kresťanská viera konieckoncov nie je systémom vieroučných viet, ktoré by sme mali mať za pravdu, ale že je historiou skúsenosti, ktorej bránu nám otvoril Boh, v ktorej máme bezpočet predchodcov, do ktorej môžeme vstúpiť aj my a ktorú musíme ďalším ľuďom prenechať. Možno som teraz nakoniec urobil dojem, akoby dnes bola živá kresťanská skúsenosť iba ako čosi na vyhynutie. Tu by som však rád presne definoval. Som presvedčený o tom, že aj dnes existuje veľmi mnoho kresťanov, ktorí majú svoje skúsenosti s modlitbou, ktorí Boha hľadali a našli, ktorí môžu skutočne povedať, že Boh je

ich radosťou, ktorí sa niečoho pre Krista zriekli a rýchle to stonásobne obdržali späť, ktorí sú schopní žiť pre druhých a sústavne zakúšajú, koľko radosti z toho môže vzísť, ktorí sa riadne mlčanlivo, trpezlivo a skutočne denne svojim svedomím, ktorí sa odvážili vsadiť na Boha a ktorí pri tom neboli sklamaní. Nie, nemyslíme si, že by už dnes žiadne kresťanské skúsenosti neexistovali.

Myslím si však, že sa tieto skúsenosti nedostávajú na svetlo Božie, že sa ich neodvažujeme vyslovovať, že si ich ponechávame pre seba, že mávame - s ohľadom na ne - určitú hanbu, že o nich ani nehovoríme, ani nerozprávame. Je tomu tak: pretože svoje kresťanské skúsenosti veľmi zriedka vyslovujeme, preto nám k takémuto hovoru, taktnému a predsa otvorenému, chýbajú potrebné, správne slová. Naša reč zlyháva. Ani s vlastným bratom sa neodvažujeme hovoriť o svojej modlitbe. Pred vlastným mužom sa neodvažujeme rozprávať, že nám Boh nejakú modlitbu vyslyšal. Vlastným deťom zamlčujeme všetko o tom, ako sme s Bohom zápasili, ako sme Ho hľadali a našli.

A naše bohoslužby? Tie už dávno nie sú miestom, kde by jednotlivec mohol spontánne vyjadriť svoju radosť a svoju biedu, svoju úzkosť a svoje šťastie, svoju chválu a svoju vďačnosť.

Tak tomu vždy nebolo a tiež to nemusí tak navždy zostať. Pokiaľ tomu však nebude ináč, dotiaľ by mali byť v našich farnostiach aspon menšie skupiny a krúžky, v ktorých sa človek cíti byť akceptovaný, v ktorých sa môže volne modliť, v ktorých si možno navzájom vymieňať skúsenosti viery, v ktorých sa číta Písmo, v ktorých sa plánuje a pripravuje pomoc druhým, v ktorých si všetci navzájom pomáhajú a kde sa povzbudzujú. Túto vzájomnú pomoc, toto povzbudenie potrebujeme nutno. Ako ináč žiť kresťansky vo svete, ktorý je vo svojom celku voči kresťanstvu stále cudzejší a ľahostajnejší?

Zoberme si etiku Horskej reči: ako ju má vo svete takom ako je náš, prežívať jednotlivec,

ktorý samotný je ako kôl v plote? Kto môže splniť to, čo požaduje Ježiš, keď rozpráva o vnútornej slobode voči mejetku, o úplnej vernosti manželov, o bezpodmienečnej ochote odpúšťať, o rýdzosti srdca, o nenásilí a o absolútnej pravdivosti? Istotne iba ten, kto je nesený komunitou, ktorá sa o to isté sústavne usiluje a ktorá si pri tom bratsky pomáha. Etiku Horksej reči možno praktizovať iba so zázemím takejto bratskej komunity, pretože bola práve pre takúto bratskú komunitu zamýšlaná.

Sú však naše farnosti takýmito komunitami? Číti sa byť ako komunity Ježišových učeníkov? Sú si tam kresťania vedomí svojej vzájomnej zodpovednosti? Majú vôbec povedomie nejakého spoločenstva? Majú svoju komunitnú identitu? Vedia, že každá kresťanská farnosť má svoju nezameniteľnú, jedinečnú a neopakovateľnú históriu pred Bohom?

A práve tu je ten bod, kde sa nám skúsenosti špecificky kresťanské stratili, tie skúsenosti, ktoré sú pre Nový zákon ešte samozrejmosťou. Komunitné povedomie tohoto druhu je u nás t.č. malé. Rysuje však už istý zlom. Miestami vidíme nové impulzy.

Vidím vlastne už iba dve možnosti :

V prvom rade čistokrmná spotrebná farnosť. Všetko v nej zabezpečuje jedine duchovný správca; vysluhuje sa tu sviatosťami a kázaním - ale nič viac; nejakú zodpovednosť tu cíti málokto, kresťania tu nežijú spolu, ale vedľa seba bez toho, aby sa ako kresťania vôbec stretávali; o nejakej výmene kresťanskej skúsenosti tu nielo reči, áno, vôbec tu nedochádza ku skúsenosti nejakého životného spoločenstva veriacich. To je teda jediná možnosť. Takúto farnosť nazývame farnosťou spotrebiteľskou. Jeden obstaráva všetko, druhý konzumujú. Vo farnosti tohoto druhu už čoskoro nebude čo obstarávať. Zanikne totiž úbytkom, alebo sa snáď ešte nejaký čas udrží pri živote umelou výživou.

Druhá možnosť? Ide o farnosť, kde na mnohých miestach dochádza vždy znova ku spoločenstvu. Je v nej mnoho dobrovoľných spolupracovníkov, pocit zodpovednosti tam majú mnohí. Existujú v nej menšie skupiny, ktorých sa dá prežívať spoločenstvo viery, v ktorých môže predniesť jednotlivec svoje otázky a je tam chápaný. V takejto komunite sa rozpráva o tom, čo som ako kresťan skúsil. Jeden druhému pomáha, ako žiť vo svete ako kresťan. Ovšem, že sa i v takejto farnosti vyskytuje vina a zlyhanie, temnota kríža. Bude tam však znova vyžarovať aj veľkonočná radosť, stále nová skúsenosť s Bohom, stále nová skúsenosť Ducha. Táto farnosť bude žiť. Budúcnosť má iba ona.

- o -

Peter N e m e s h e g y i :

ÁZIJSKÉ POŇATIE A SKÚSENOSTI BOHA

/Concilium 1977/3/

"Ak žije človek na Východe krátko, chápe všetko. Kto tam žije dlhšie, nechápe už nič. Kto tam žije veľmi dlho, ten chápe aspoň niečo". /1/ To sú skutočne výstižné slová! Autor tohto príspevku žije v Ázii už 20 rokov. Patrí už do tretej kategórie tých, ktorí tu žijú "veľmi dlho?". Nech je tomu akokoľvek, nedomnieva sa, že úplne rozumie všetkému - najskôr ničomu. To niečo ho však napína úžasom a obdivom. Ázie je svetom samým pre seba: veľký, hlboký, veľmi rozmanitý; je to svet, kde ľudia po tisícročia zápasia s najhlbšími otázkami existencie. Samozrejme nie je v Ázii všetko hodné obdivu. Ale v ázijskom hľadaní Boha je istotne niečo veľké a toto hľadanie si zaslúži našu najväčšiu pozornosť.

Jednotný ázijský pojem Boha neexistuje. Výborná práca japonského budhologa H. Nakamura /1/, preložená aj do angličtiny, dokazuje na základe bohatého materiálu, že medzi spôsobmi myslenia veľkých

ázijských kultúrnych okruhov sú zásadne rozdielny. Zvláštne rysy napr. indického a čínskeho myslenia môžeme charakterizovať takto :

I n d

1. zdôrazňuje všeobecné, duchovné
2. má záľubu v abstraktných a negatívnych výrazoch
3. je presvedčený o konečnej jednote všetkého bytia
4. pozerá na bytie staticky
5. pohrda zmyslovým svetom
6. zaujíma sa o vnútorné, duševné pochody
7. je založený špekulatívne a nábožensky

Č í ň a n

1. zdôrazňuje jednotlivé, materiálne
2. má záľubu v konkrétnom obraznom hovore a v diagramoch
3. má rád jednotlivosti a ich rôznorodosť
4. zaujíma sa o dejiny
5. má rád prírodu a eleganciu spoločenského styku
6. zaujíma sa o dobrý poriadok v spoločnosti
7. je založený prakticky a utilitaristicky

India a Čína sú teda zásadne rozdielne; Japonsko je zase iný svet. Precestujeme teda tieto tri svety a budeme tu hľadať Boha.

Oblažujúca skúsenosť Jedného

India je aj dnes hlboko náboženskou krajinou. Každodenné modlitby, mnohé obrady, veľké náboženské slávnosti, púte, atď. prenikajú celý život jednotlivca a spoločnosť. Ešte dnes tu nájdeme státisíce hľadačov Boha, ktorí sa odriekajú všetkého; žijú v kostoloch, pustovníach a lesoch alebo pletú krajinou. "V období hinduizmu žijú vedľa seba fetišisti, ctitelia vidieckych bôžikov, prívržencov viery v démonov, ctitelia prístrojov a nástrojov, t.j. mocností, ktoré v nich žijú, vykonávatelia surových obrádov; na druhej strane dôslední askéti, ľudia, ktorí s vrúcnou láskou

a úprimnou oddanosťou odovzdávajú svoj život duchovne-osobnému Bohu alebo hľadajú svoju spásu v meditácii a pohrúžení, prípadne vo vznešených filozofických alebo teologických systémoch." /3/

Najhlbším zdrojom tejto prekypujúcej religiozity je mystický zážitok jednoty. Tento zážitok zaujíma v hinduizme zvlášť dôležité miesto, rozhodne však nie je obmedzený iba na toto náboženstvo. Mnohí muži a ženy vo všetkých obdobiach zažili niečo podobné. Sledujme tu niekoľko popisov takýchto zážitkov. Najprv odcitujme dva texty indických klasikov, napísané, ako sa zdá, pod dojmom takejto skúsenosti:

"Menšie ako malé, ale väčšie ako veľké,
ukrýva sa Átman v hĺbke stvorenia.
Ten, kto sa vzdal svojej vôle, bude ho nazerat;
všetky útrapy potom smičú.
Z milosti Stvoriteľa nazerá veľkosť Átmana." /4/

"Keď človek poprie svoje Já, keď sa vzdá násillia, pýchy, rozkoše, inevu a chantivosti, keď už nemyslí na to, čo je "moje", keď je v mieri, potom je schopný spojiť sa s Bráhmanom. Ak sa stane Brahmanom, jeho duša je tichá; ničoho nelutuje, po ničom netúži. V súlade so všetkými vecami získava najvyššiu lásku ku Mne. Skrze túto lásku poznáva Mňa, aký som; poznáva, aký som veľký a kto som. A keď Ma pozná, aký som, vstupuje do Mňa." /5/

Dva ďalšie texty pochádzajú od Japoniek terajších dní. Obe boli vychované bez náboženstva, ale zážitok, ktorý tu popisujem, ich nakoniec priviedol ku kresťanskej viere. Prvú správu vyberám z dopisu, ktorý som obdržal. Popisovaný zážitok sa udial asi pred 50-timi rokmi:

"Jedného dňa, keď som mala desať rokov, unavila ma hra s bábikami, šla som do našej záhrady a sadla som si na levičku. Tu ma celkom odrazu obklopilo veľké svetlo, svetlo z iného sveta. Bolo oslňujúce a napriek tomu mierne. Nielen ja - aj stromy a kopce boli ponorené do tohto svetla. Odrazu som pochopila, že existuje úžasná bytosť, ktorá

prevyšuje celý svet. Tivž som pochopila, že táto bytosť je nekonečná láska. Celkom pritiahla ku sebe moje malé srdce. Nevieam, ako dlho táto extáza trvala. Ale keď som zasa prišla ku sebe, pripadali mi moje bábiky a všetko ostatné na tomto svete ako popol a plevy. Desať rokov po tomto zážitku som prvý raz počula kresťanské vyučovanie o Bohu a okamžite som vedela, že je to Ten, ktorého som vtedy zažila. Neexistujú ovšem slová, ktorými by sa dalo dôstojne Ho opísať.

Druhá správa pochádza od jednej z mojich študentiek. Bola vychovaná bez náboženstva a musela mnoho trpieť. Raz večer bola už blízko zúfalstva. Keď sa celkom unavená odobrala do svojho bytu, padol jej pohľad na hviezdnaté nočné nebo. A vtedy sa to stalo. "Bolo mi"- píše- "ako keby celé nebo prichádzalo ku mne. Ako keby tu celé nebo bolo iba pre mňa. Každá hviezda svietila, žiarivá a veľká, neuveriteľne jasná. A cez všetky tieto hviezdy prichádzal ku mne šepot: Áno, smieš žiť! Zaskúžiš si život taká, aká si! Mám ťa rád takú, aká si". Týmto zážitkom bola celkom premožená. O pol roka neskoršie požiadala o krst.

Ak vyjdeme z týchto a mnohých ďalších textov, môžeme základný mystický zážitok charakterizovať takto :

1. zážitok je náhly a človek ho vníma ako milosť.
2. Je to skúsenosť jednoty s numinoznym.
3. Vedomie času a priestoru mizne; človek sa dotýka večnosti.
4. Skúsenosť prináša hlbokú radosť a nekonečný mier. Všetké problémy a pochybnosti miznú. Človek sa cíti byť oslobodený.
5. Človek sa cíti byť ukrytý v nekonečnej, milosrdnej láske.
6. Zážitok je nevysloviteľný.
7. Zážitok spôsobuje zásadnú zmenu života: človek sa stáva priateľským, pokorným, nesebeckým, pokorným, trpezlivým. Má rád všetkých a všetko tou láskou, ktorú okúsil.

Takáto skúsenosť, ktorá sa obnovuje mnohými

Ďalšími prípadmi, je živým prameňom hinduizmu. Z rysov tejto skúsenosti, ktoré sme tu uviedli, sú dôležité predovšetkým dva aspekty :

1. zážitok jednoty,
2. zážitok dobrotivej, obklopujúcej priazne.

U indických mystikov je zážitok jednoty veľmi silný. Ale zážitok priazne v indickej tradícii rozhodne nechýba. Už systém Šankara, ktorý najviac zdôrazňuje prajednotu, nenazýva sa "náuka o jednote" /monizmus/, ale advaita, t. j. "náuka o nedvojitosťi". Brahman a človek nie sú dvaja, ale z toho jednoducho neplynie, že by boli jeden a to isté. Oblúbený výraz budhizmu pre vzťah medzi "prvotným" /tathata/ a javovým svetom je: "nie-dvojaký, nie-jedno". "Cesta lásky" /bhakti marga/, ktorej sa pridŕža väčšina hindov, ešte viac zdôrazňuje uctievačie, v láskyplnej extázi sa rozplývajúce stretnutie s Bohom ktorý nás má rád. Napríklad veľký básnik a mystik Rabindranáth Thákur /1861-1941/ vidí "Boha ľudskými očami ako milujúcu, milosti plnú a milosrdnú osobu, ktorá sa sústavnne spája s ľudstvom, ktoré potrebuje pomoc"./6/

Je však pravdou, že v indickej skúsenosti Boha - a to aj v teisticky zafarbených formách B h a k t i a predovšetkým v tichom pohrúžení j n a n a /múdrost'/ - silne vystupuje do popredia skúsenosť jednoty. Táto skutočnosť podnietila mnohých - predovšetkým protestantských teológov Ritschla, Söderbloma, Brunnera, Kraemera a ďalších - k tomu, aby stavali do protikladu "profetické náboženstvo" biblie a "mystické náboženstvá" Východu:

P r o r o k :

1. sa stretáva so živým, všemohúcim, rozkazujúcim, "celkom iným" Bohom,
2. modlí sa k Bohu a zvestuje Ho
3. verí v hodnotu stvoreného sveta
4. horí svätým hnevom proti hriechu, hlavne proti modloslužbe
5. žije z dôverujúcej viery
6. smeruje k budúcnosti, Bohom zaslúbenej
7. vie, že stojí pred Božím súdom.

M y s t i k :

1. zakúša svoju jednotu s mlčiacim Absolútnom,
2. vie, že iba mlčanie dôstojne chváli Nevysloviteľného,
3. svet považuje za ilúziu,
4. znášanlivo nahliada, že všetky bytosti sa nachádzajú na rôznych stupňoch svojho sebauskutočnenia a je toleratný ku všetkým formám religiozity,
5. žije zo skúsenosti, ktorá je pre neho evidentná,
6. spočíva v oblažujúcej prítomnosti,
7. je si istý svojim oslobodením, ktoré už dosiahol.

Títo teológovia považujú obe hore uvedené základné formy náboženstiev za úplne nezlučiteľné; je potrebná voľba: alebo viera, alebo mystika. Lebo mystik sa - svojim sublimujúcim spôsobom - dopúšťa prvotného hriechu: chce byť Bohom.

Na tomto porovnaní je istotne niečo pravdy. Musíme však uvážiť, že k takémuto protichodnému hodnoteniu dospievajú i reprezentanti východnej religiozity. Tu potom stojí na jednej strane fanatický, samosprávodlivý, arogantný monoteista, ktorý všetko zatracuje, všetko vie lepšie, i so svojou netolerantnosťou, inkvizíciou, krížovými ťaženiami a náboženskými vojnami - a proti nemu toleratný, pokojný, mystický Orient, ktorý všetok život šetrí, ochraňuje a posväcuje.

Takéto porovnania sú potrebné na to, aby ukázali, do akých extrémov sa môžu oba typy náboženstiev dostať, ak sú vo výlučnom postavení. Nie sú teda podľa nášho názoru dôkazom toho, že by sa profetická viera a mystická skúsenosť vzájomne vylučovali, ale naopak vzájomne sa potrebujú a dopĺňajú. Veľká katolícka tradícia kresťanstva, hlavne vo východnej cirkvi, vždy vysoko oceňovala oblažujúcu milosť mystickej skúsenosti. Táto mystická skúsenosť, čerpaná z Pavla a Jána, oplodnená novoplatonizmom, spriazneným zasa s indickým typom náboženstiev, podstatne spoluvytvárala kresťanstvo. Tam, kde

táto skúsenosť kvitne, prináša plody pokory, citu pre nedostatočnosť každej ľudskej formuly, tichej radosti, mier v Bohu, splyvanie s onou večnou láskou, ktorá "hýba slnkom a hviezdami" /Dante/ a všetko prežaruje svojim svetlom. Tam, kde mystická skúsenosť chýba, stáva sa monotéizmus "západnou chorobou", nad ktorou Comte vyslovil svoje poľutovanie.

Ale aj mystický typ náboženstva potrebuje profetický typ. Výskumy hlbkovej psychológie, rovnako ako zážitky, vyvolané onanými prostriedkami dokázali, že môžu vznikajú psychologické skúsenosti veľmi podobné mystickému zážitku jednoty bez toho, aby mali náboženskú hodnotu a obsah. Aldous Huxley, ktorého zanietaná správa o "mystickej" skúsenosti, vyvolanej meskalinom vzbudili taký rozruch, urobil na smrteľnej posteli o tejto skúsenosti pozoruhodné doзнание:

"Bolo to nazieranie. Ale súčasne to bol aj najnebezpečnejší klam. Človek uctieval sám seba."

Takéto sebauctievanie svedčí o pýche a vedie veľmi ľahko k morálnej nezodpovednosti a ľahostajnosti k núdzi blížneho. Jednotlivá subjektívna skúsenosť nie je v žiadnom prípade dostatočným kritériom náboženskej autentickosti. Veľmi dobre sa tu hodia Ježišové slová: Po ich ovocí ich poznáte." Čím však sú tieto dobré plody, to autoritatívne ukazuje profetické náboženstvo, ktoré dosiahlo svoj vrchol v Ježišovi, so svojou nerozlučiteľnou celostnou láskou k Bohu a slúžiaca, konkrétna, univerzálna k ľuďom. Božské zjavenie, potvrdené "oblakom svedkov" /Žid 12,1 / a nesené vierou putujúceho Božieho ľudu, ponúka bezpečnú oporu v mnohoznačnosti subjektívnych skúseností.

Preto sa mi zdajú všetky schémy, stavajúce proti sebe osobného Boha a neosobné absolútne, transcendentného Boha A IMANENTNÝ princíp, veľmi zjednodušené. Formulácie odmietajúce rozlíšenie, používané v mystických náboženstvách, často sú orientované eticky /asi ako slovo seba-zaprenie/, lebo negujú negáciu a chcú naznačiť tajomstvo Nekoneč-

ného, nedosiahnuteľné pre predmetné myslenie. Až keď chcú tieto formulácie vyjadriť monistickú identitu je potrebné ich odmietnúť, a to nielen v mene profetických náboženstiev, ktoré prekvitajú aj v Ázii napr. vo forme mohamedánstva alebo pôvodného, dodnes na mnohých miestach kvitnúceho kresťanstva, ale i v mene hinduistickej zbožnosti bhakti a budhistickej zbožnosti bodhisattva. Jednostranná mystika jednoty by viedla k exkluzívnemu zdôrazňovaniu zvláštnosti indického spôsobu myslenia, ktoré sme uviedli na začiatku nášho článku a tak by boli prehliadnuté všeľudské hodnoty napr. čínskeho spôsobu myslenia.

Na druhej strane je však zdôraznenie aspektu jednoty vo východnej mystike iste dôležitý podnet k tomu, aby sme tento aspekt viac vnímali vo všetkých náboženstvách. Boh je transcendentný, ale je aj imanentný. Je nevýslovne vyvýšený, a predsa "v ňom žijeme, hýbame sa a sme" /Sk 17, 28/. Je imanentné stvorenie; a ešte hlbšie imanentný je svojim slobodným, milostiplným seba-zdielaním. Ak nie je človek vnorený do Boha, potom je jeho náboženstvosť chrapotavý pokrik, nekludný aktivizmus, prizdobovanie svetských cieľov náboženskými sloganmi, dutou nádobou bez obsahu, tenkým podzemným pramienkom, ktorý sa čoskoro rozplynie v piesku. Človek sa nájde iba vtedy, ak sa stratí v prúdoch nekonečnej božej lásky, ktoré ním pretekajú.

Boh, prazáklad spoločenského ľudstva

Ak hovoríme o ázijskom ponímaní Boha nesmieme zabúdať, že početné vrstvy ľudí v Ázii holdujú ešte celkom primitívnemu polyteizmu. V ľudových náboženstvách sa to hemží bôžikmi a duchmi. Až veľmi často sa považujú za zlo voliace, závistlivé, pomstychtivé a náladové bytosti. Kto poznal pocit neistoty a strachu, ktorý pramení z viery v takéto bytosti, až veľmi dobre chápe, prečo napr. jeden z najvýznamnejších japonských kresťanov obdobia Meiji, K. Uchimura, vysvetľuje takými

pohnutými slovami oslobodzujúci zážitok svojho obrátenia: konečne sa cítil byť oslobodený od ochromujúcich, zastrešujúcich zástupov bohov, ktorí upevňujú nespravodlivý spoločenský poriadok a ukladajú nezmyselné povinnosti. Toto oslobodenie od "bohov", ktorí sú iba obyčajnou projekciou ľudského strachu, žiadostivosti, nevedomosti, atď., je veľkým činom zjaveného náboženstva. Ale v Ázii prispela - hoci nie tak účinne ako zjavené náboženstvo - k tomuto očisteniu religiozity ešte iná forma náboženstva : čínske náboženstvo nebies.

Čínania majú jemný cit pre krásu a múdry poriadok prírody, rovnako ako pre spravodlivosť, ušľachtilosť, rozumnosť v poriadku spoločenskom. Veľkým činom čínskej religiozity je spojenie oboch týchto oblastí a zakotvením v najvyššom praprincípe.

Dobrym príkladom je tu K'ung-tsu /Konfúcius/ a jeho morálka. K'ung-tsu vyžaduje vyspelú morálku, keď hovorí: "Celú moju náuku možno zhrnúť do jediného bodu: usiluj sa o dokonalosť a miluj iných ľudí ako sám seba." /Analekta IV, 15/; "Jednaj s druhými ľuďmi tak, ako si praješ, aby oni jednali s tebou." /VI, 28/; "Ušľachtily človek považuje všetkých ľudí, ktorí žijú medzi štyrmi morami, za svojich bratov" /XII, 5/; "Dokonalý človek alebo ten, kto sa o dokonalosť usiluje, nikdy nezachráni svoj život za cenu, že by urazil Dobro. Za istých okolností obetuje svoj život, aby tak nasledoval Dobro" /XV, 8/.

Táto etika spočína pre K'ung-tsu na "vôli Nebies" /XVI, 8/. "Nebesá odmeňujú ľudí, ktorí sa riadia pravým rozumom; ale trestajú tých, ktorí konajú proti pravému rozumu" /III, 13/. Byť dobrý znamená napodobňovať Nebesia.

"Nebesá" sú základom všetko objímajúceho, láskavého poriadku prírody, sú aj základom poriadku spoločenského, ktorý nemá byť znetvorovaný roztopašnosťou, žiadostivosťou, nesvármí, násilím, nespravodlivosťou, atď., ale má byť ovládaný a zu-

šľachtovaný poriadkom, vzájomnou pomocou, dobrou vôľou, dobrými spôsobmi, uctivosťou, umením, vedou, atď. To, že vládny aparát čínskej ríše cez mnohé storočia nevytvárala brutálna vojenská moc, ani dedičná šľachta alebo kňazstvo, ani plutokracia, ale učenci, ktorí preukazovali svoje schopnosti prísnymi skúškami, je ojedinelý a obdivuhodný výsledok tohoto svetonázoru.

Vie sa, že interpretácia "nebes" v čínskych duchovných dejinách nie je jednotná. Čínsky spôsob myslenia, zásadne odlišný od indického, určite sa prikláňa k pozemskému, trochu materialistickému ponímaniu. Ale aj pre tých, ktorí identifikujú nebesá s materiálnym nebeským stanom, zostávajú tieto nebesá - ak použijeme Eliadov výraz - hierofaniou. Iní čínski myslitelia považujú však "nebesá" za osobnú bytosť, ktorej podlieha z jej milostivej vôle svet a ktorej sa má človek prispôbiť. Nielen Matteo Ricci - aj dnešní vedci, ako napr. Seung-Kook Lew, profesor konfuciánskej univerzity v Soule sa domnievajú, že toto poňatie možno vyčítať z klasikov ešte pôvodnejších. Samozrejme treba pripustiť, že čínsky boh nebies nikdy nezasahuje do osudu človeka tak aktívne, ako Boh zjavenia. Táto zdánlivá "nečinnosť" nie je však nutne chybou. Ak to máme dokázať, musíme poukázať ešte na inú vyspelú formu čínskej religiozity: taoizmus.

Konfuciánstvo podporuje kult a sociálne prospešnú činnosť: taoizmus podporuje prirodzenú jednoduchosť a nečinnosť. Táto nečinnosť vôbec neznamená záhalku. "Tao je večná nečinnosť /nekonanie/ a preto nič nezostane neurobené" /Lao-tse, Tao-Te-King, 37/. Vytvára, ale nevlastní. Preto platí: "Vytvárať a nevlastniť, pôsobiť a nič na to nevynakladať, obdržať a neovládať - to je hlboká čnosť" /51/. K'ung-tse sa domnieva, že dobrým ľuďom má človek robiť dobro, voči zlým má však konať iba spravodlivosť /XIV, 36/. Sytec u Lao-tsa však hovorí: "S dobrými jednám dobre. S ne-dobrými jednám tiež dobre. Čnosť je dobrota" /49/.

Tao je ako voda: obživuje, živí, vytvára - a to svojou materinskou slabosťou, ktorá nakoniec víťazí nad všetkým silným a mužským. Človekovi, ktorý takto zakúša onú všetko pretkávajúcu praskutočnosť, otvára sa svet návidanej krásy, nežnosti a hĺbky. Právom píše G. Béky: Obrazy čínskych a japonských maliarov, nežné ako dych; skoro nadpozemská jemnosť výtvarného umenia, ktorá s minimom prostriedkov a matérie vyjadruje /lepšie sugeruje/ niečo nevysloviteľné; neprekonateľný súlad farieb na kimónách; výsostne nežný lesk čínskeho porcelánu; dokonalosť malieb zen a mnohé ďalšie výjavy z japonských a čínskych dejín nie sú mysliteľné bez tao. Všetky sú očarené Neosobnom, pôsobí v nich nežná sila tao, sila hlboko Ženského". /8/.

Táto konfuciánska ľudskosť, založená na tichom a krásnom praporiadku sveta a podľa neho sa utvárajúca, humánna, vďačná, spoločenská, odpierajúca všetko prehnané - ono taoistické prímknutie sa k materinskosti nevysloviteľného, všetko prenikajúceho prazákladu - to sú veľké náboženské obsahy, ktoré ľudstvu ponúka skúsenosť Číny.

Dnešná Čína je ovšem iný svet. Doposiaľ nikdy sa spoločnosť tak dokonale nerozišla so svojou minulosťou. Maoizmus sa uplatňuje ako extrémne puritánske, bojovné, absolútne, exkluzívne náboženstvo tohto sveta. Je to cesta k modernizácii Ázie? Najmodernejšia ázijská krajina, Japonsko, zvolilo v každom prípade inú cestu. Ako sa prejavuje z hľadiska náboženského?

Usmievavá pra-harmonia

Pre vedca - religionistu je Japonsko živým múzeom. Od najprimitívnejšieho šamanstva až k najsubtilnejším metódam pohrúženia, od hlučného ľudového chrámového sviatku až k posväcujúcemu tichu svätýň - všetko tu žije, prekvitá, darí sa. Musíme sa tu uspokojiť s niekoľkými náznakmi, ktoré však - ako dúfame - vysvetlia podstatný prínos Japonska ku skúsenosti Boha.

Najväčším sviatkom Japonska je Nový rok. Každý cestuje do svojho domova, všetko sa umýva a leští, pripravujú sa novoročné jedlá, v továrňach, kanceláriách, školách sa nepracuje, vyplácajú sa dlhy, píšú sa pre mnohé novoročné pozdravy, v ktorých si ľudia navzájom ďakujú a prajú všetko dobré; nosia sa najkrajšie kimoná a na novoročnú noc sa ide ku svätyni. K šintoistickým a budhistickým chrámom sa valia nekonečné prúdy ľudu: každý zostane na chvíľu stáť pred hlavným chrámom so sklonenou hlavou a zloženými rukami; zahĺbi sa, ukloní, vhodí dar do pokladnice a ide s radostnou myslou domov. Počasie je vždy pekné: novoročné slnko vystupuje na obzor veľké a červené - milióny ľudí ho zdraví. V radostnom rozhovore zasadne rodina ku stolu, navštevujú sa známi a príbuzní.

Kto nezažil takýto japonský nový rok, ťažko môže pochopiť, aký hlboký pocit akejsi univerzálnej harmonie naplní zem tento deň. Hmatateľná, konkrétna mnohosť sveta vo svojich krásnych formách je akoby objímaná večnosťou, a táto večnosť je mierna a usvieva sa. Keby sme sa opýtali nespočítateľných návštevníkov svätýň, ku komu sa tam modlia a či veria v šintoistického boha alebo v budhu, ktorému sú svätyne zasvätené, nedostali by sme v mnohých prípadoch kladnú odpoveď. To, čo najhlbšie zasahuje japonskú dušu, nie je totiž nejaké objektívované, pojmové jasne uchopiteľné numen, ale čosi, čo tvorí nekonečné pozadie všetkej reality a tak predchádza každé rozlišovanie subjektu a objektu. Za mnohými bôžikmi - šinto ich má osem miliónov - existuje Niečo. Ak má človek spoznať, nestačí nadvihnúť závoj, ktorý zakrýva objekt. Závoj prikrýva skôr srdce subjektu a zmizne v okamihu uchvátenia, potom človek cíti svoje spojenie s pra-zdrojom všetkého života, so základným tonom pre-harmonie.

Japonci nemajú mnoho pochopenia pre metafyzickú špekuláciu. Nie sú naklonení ani úniku od sveta, ani celoživotnej askéze. Japonsko je jedinou krajinou, kde sa skoro všetci budhistickí

mníchovia ženia. V náboženských veciach Japonec nemá rád komplikácie. Preto všetci veľkí budhistickí reformátori stredovekého Japonska vyvolili jeden prvok, ktorý potom presadzovali. U Dogena /1200 - 1253/ to bolo meditujúce sedenie v pozícii lotosu; u Nichirena /1222-1282/ recitácia prvých slov lotosovej sútry; u Honena /1133-1212/ a Sinrana /1173-1262/ je to veriace vzývanie Amidy. Budhizmus sa v Japonsku stáva vierou v milosť vykupiteľa. Sinran ženie túto náuku o milosti do extrému: "Dobří ľudia sa v Čistej krajine /Amidov ráj/ narodis znova. Čím skôr teda zlí!" /Tannaša, 3/. I "dobří", ktorí spoliehajú na svoje diela a nie na Amidovu milosť, dojdú ku spásu. Čím skôr zlí, ktorí uznávajú svoju nehodnosť! Žiaden, ani ten najťažší hriech, nie je vylúčený z tohoto odpustenia. Ani vzývanie Amidovho mena nie je podmienkou spásy: Amida spasí všetkých. V hodine smrti ich prijme ku sebe.

V žiadnej inej krajine sa budhizmus, ktorý pôvodne sľuboval nirvánu iba asketickým mníchom, nevyvinul v takú optimistickú náuku o viere a milosti. Nie je tomu tak preto, že Japonec je presvedčený spontánne o láskavej, milujúcej, všetko objímajúcej a zmierujúcej pra-harmonii bytia?

Zjavené náboženstvo a metafyzika teda chýbajú a preto tu nie sú ani objektívne normy: to zaviedlo japonskú religiozitu tiež na bludné cesty. Takým dôsledkom, ktorý sa prejavuje v spoločenskom živote je fakt, že Japonec pripisuje obmedzeným sociálnym vzťahom skoro absolútny význam: to vedie ku neškrupulóznemu skupinovému egoizmu, absolútnemu feudalizmu, agresívnemu nacionalizmu a v náboženskej oblasti k rozkolom a sektám, ktoré vášnivo potierajú jedna druhú. Aj stovky kvitnúcich "nových náboženstiev" znamenajú predovšetkým spoločenské zoskupenie. Ale dávajú človeku tiež oporu, dôveru, mier a nádej v púšti veľkomesta.

Japonská religiozita nevybudovala žiaden veľký myšlienkový systém. Ale dosiahla veľké veci

70.

v praxi. Tiché sedenie v pozícii lotosu; budova-
nie záhrad, kde vzniká tichý, malý svet krásy,
ktorý návštevník nepozoruje, ale do ktorého sa
cítením a existenčne prepadá; majstrovstvo maľo-
vaného písma, kde sa spája pravidlo so spontán-
nosťou; strelba lukom, kde síp zasahuje svoj cieľ,
keď ho strelec už nechce zasiahnúť, ale keď preží-
va svoju jednotu s cieľom a mnoho ďalších vecí-
to všetko sú pre Japonca cesty, na ktorých sa mô-
že stať niečo veľké: t.j. bezprostredné splývanie
s prazákladom, ktorý všetko nesie, z ktorého sa
v mnohotvárnej kráse všetko odvíja a ktorý všetko
obklopuje. Život ovšem rýchlo mizne a hiko nevie,
ako je naposledy vytvárané tajomstvo bytia. Ale
svet, v ktorom je tolko dobrého a krásneho, musí
byť v koncoch založený v Dobre a Krásne. Som toho
názoru, že práve to je viera, ktorá - neartikulo-
vane, ale pociťovane - silne utvára základný ja-
panský životný pocit. Tu je snáď dôvod toho, že
Japoncom tolko hovorí Mozartova hudba. Tá totiž bez
slov zdieľa, čo Mozart svojim detským spôsobom
vyjadril v jednom zo svojich dopisov: "Vlúdne sa
smiať a byť veselý a vždy s radosťou, keď si spo-
menieme, že Mufti /t.j. arcibiskup Colloredo/ je
vrťachvosť- kdežto Boh je súcitný, milosrdný a pl-
ný lásky".

-o-o-o-

Boh mystickej, oblažujúcej skúsenosti Jediného;
Boh, prazáklad sociálnej ľudskosti; Boh, milostivo
sa usmievaťca pre-harmonia- to sú tri veľké aspek-
ty pojmu Boha a skúsenosti Boha, z ktorých žil
azijský svet cez tisícročia a žije dodnes. Tieto
aspekty nijako ne-odporujú Bohu kresťanského zja-
venia. On je ten Jeden, ktorý v sebe všetko zjed-
nocuje; on je láska, ktorá objíma všetko; on je
ten jediný trón krásy, ktorý sa nám zjavuje v ti-
sícach zlomkov piesne Stvorenia. Ukazuje sa v Ježi-
šovi, ktorý je "universale concretum" /H.U. von
Balthasar/, ktorého "ospevujeme svojou svornosťou
/Ignác z Antiochie/. Naši ázijskí bratia nám môžu
pomôcť k tomu, aby sme ho hľadali stále znova.

"Veď on je preto nekonečný, aby sme ho, už nájdeneho, mohli hľadať večne znova." /Augustín/.

P o z n á m k y :

- /1/ H. Nakamura: Ways of Thinking of Eastern Peoples, India, China, Tibet, Japan /Honolulu, 1964/.
- /2/ O. Wolff: Anders an Gott glauben /Stuttgart, 1969/ 92.
- /3/ Jan Gonda: Die Religionen Indies. I. Veda und älterer Hinduismus: "Die Religionen der Menschheit", B 11, /Stuttgart, 1960/ 343.
- /4/ Katha Upanišád, 2, 20-23.
- /5/ Bhagavadgíte 18, 53-55 /tiež Odeon, Praha, 1976/
- /6/ Jan Gonda: II. Der jüngere Hinduismus: "Die Religionen der Menschheit" B 12 /Stuttgart, 1963/, 330.
- /7/ Laura A. Huxley: This Timeless Moment /New York, 1968/, 268-269.
- /8/ G. Béky: Die Welt des Tao /München, 1972/, 188.

O a u t o r o v i :

Peter Nemeshegyi, nar. 1923 v Budapešti. Jezuita. Študoval právo a štátovedu na Štátnej univerzite v Budapešti. Filozofiu a teológiu študoval v Szegede, Innsbrucku a v Ríme. Doktorát teologie na pápežskej univerzite /Gregoriana/. Od r. 1956 docentom fundamentálnej a dogmatickej teologie na Sofia-Univerzite v Tokiu.

Vydal: "La paternité de Dieu chez Origène /Paris, 1960/ a mnohé teologické knihy a články, hlavne v japončine a maďarčine.

- o -

Z NOVÝCH KRISTOLÓGIÍ

Nie každá kniha o Kristovi, hoci veľmi pekná, /ako napr. M. Quicist: Kristus žije/, je kristológiou. Kristológiou /v najširšom zmysle/ rozumieme teologickú interpretáciu osoby a diela Ježiša

Krista /B. Lauret/. H. Kung správne rozlišuje Krista zbožnosti, dogmy, entuziastických hnutí a literárneho. Podľa Slenczkého /1967/ základom kristológie /nie východiskom!/ je dogma chalcedonská /proti dokétizmu/ a záujem viery o historickú osobu Ježišovu. Odtiaľ sa rozdeľuje dnešná kristológia.

Od 50-tich rokov sa ohlasuje cesta od Krista viery povelkonočnej obce k historickému Ježišovi /E. Käsemann, R. Pesch 1967, W. Trilling 1969, H. Zimmermann 1969, F. Hahn 1974 a i./. Proti Kristovi kerygmatickému /povelkonočné obce/ sa uplatňuje zásada: Ježiš je zakladateľom Cirkvi, nie Cirkev Krista! Protiklady Ježiš historický - Kristus viery, evanjelií a dogiem, ohlasovanie a mytológie sú veľmi neurčité a dnes sa odmietajú.

Tiež otázka historická o Ježišovi dostala novú podobu. Ukázalo sa, že "historický Ježiš" je subjektívna konštrukcia kritikov, Kristus dejín nie je totožný s "historickým" Ježišom. "Dôvera v históriu, ktorú do nej vložilo osvietenstvo, ukázala sa ako naivná... Vychádzalo sa z bádání o historickom Ježišovi a došlo sa k stretnutiu s človekom z Nazaretu, ktorému sa dostalo - hlasno a trochu magicky - niekoľko rysov legendárnych a mýtických, za jeho života alebo aspoň rýchlo po smrti. L'ecce aux origines. = Lumiere et Vie, 134 /1977, s. 49 n - franc. preklad prednášky na Medzinárodnom teologickom týždni v Madride, 1977/. Historia nemôže uspokojiť vieru.

Stará nedôvera A. Schweitzera, K. Barthu a i. v exegetické rekonštrukcie Ježišovej osoby sa ukazuje do istej miery oprávnená a dogmatiku nemôže uspokojiť; "veriaci túži milovať toho, koho hľadá" /B. Lauret, Bulletin de Christologie. = RScPhTh 61 /1977/, 1, s. 77-129/. M. Certau hovorí o nehanblivosti teológie, ktorá rozpráva o svojom predmete ako danom - Ježiš zmizol, Exegéza však dáva nepominuteľný úvod do kristológie.

Novšie kristológie sa pýtajú po v ý z n e m e osoby Ježiša "Krista pre nás. Znova sa nastolila

otázka psychologická- Ježišovo /seba/vedomie. Nové snahy vedú k spojeniu viery a kerygmatu, spojenie objektu ohlasovania so subjektom hlásajúcim- predveľkonočný Ježiš = oslávený Kristus - a so subjektom túžiacim- veriacim /"nová teológia"- The New Quest, J.A. Robinson, G. E-belling, H. Urs v. Balthasar a i./.

Existencialistické ponímanie /K. Rahner/ ustupuje zaujatiu pre spoločnosť - pre Cirkve a ľudskú spoločnosť. Protiklad "kristologie zdola- zhora" taktiež stráca na ostrosti /J. Moltmann/. Záujem o Ježišovu životnú prax /Ch. Du-coq, E. Schillebeeckx/ inšpiruje "teológiu oslobodenia" ku konštrukcii historického Ježiša ako radikálneho osloboditeľa a k výzve za angažovanie za lepší svet. Tu taktiež neomarxisti obracajú záujem na Ježiša eschatologického /E. Bloch, R. Garaudy; F. Belo, M. Machovec/. Taktiež aj nádherný obraz Krista "kozmickeho", ako ho vybudoval P. Teilhard de Chardin, patrí už medzi klasické dedičstvo, na ktoré by sa ovšem nemalo zabúdať.

Skôr, ako podáme ukážky jednotlivých autorov, uvedieme krátky prehľad podľa H. Schürmanna: Christus glaube heute /1979/, Zur derzeitigen Situation der Leben-Jesu-Forschung /1973/.

I. Pohľad späť:

A/ Ježiš Kristus v NZ:

Vzkriesený-Oslávený-Prítomný /dnes treba dodať: ktorý bol ukrižovaný!/
 1. V Palestíne: Mesiáš, prichádzajúci /polit./ záchranca, apokalyptický Maranatha

2. V helenistickom prostredí: Kyrios, Sotér /Pán, Spasiteľ/.

3. V Malej Ázii: Hlava Cirkvi, Hlava vesmíru.

4. Podľa sýrskej gnózie: Syn, Život.

5. V prenasledovaní: Baránok, ktorý bol zabitý.

B/ V dejinách :

1. Starokresťanský Spasiteľ, Učiteľ, Sudca

2. Byzantský Pantokrator
3. Románsky Kráľ
4. Gotický muž bolesti
5. Reformačný theologia crucis /Ukrižovaný/

II. Výhľad. Pro-existujúci Kristus ako základ viery, zbožnosti a činnosti. Proexistencia = a/ byť pre ľudí /slúžiť ľuďom/ b/ byť pre Boha /slúžiť Bohu/ Proexistencia musí byť chápaná s preexistenciou. "Viera zajtrajška bude zásadne tvoriť kontemplatívne-existenciálnu zbožnosť. Kresťania zajtrajška budú žiť s Ježišom temnotu sveta, zbožnosť kenózy, ktorá bolesti unesie a prekoná. Až potom treba klásť aktívnu existenciu, hotovú pre angažovanosť, ku stroskotaniu a k novej angažovanosti.

I. Všeobecné kristológia

Sea možno zaradiť syntetické, školské kristológie, ktoré neprinášajú nič zvláštne a nové čo do koncepcie, ale skôr zažiaréním a pojednaním.

X

M. S c h m a u s, Der Glaube der Kirche I. /1969/. Druhý diel: Die Christologie.

Autor vkladá do kristologie všetko, čo stará dogmatika pojednávala zvlášť - ako o Bohu v Trojici jedinom, o Bohu, Stvoriteľovi, pádu človeka, atď. Vlastná kristologia - "Jesus Christus" - má tento obsah:

1. Zvestujúci Ježiš a zvestovaný Kristus.
2. Božie kráľovstvo.
3. Spasiteľné činy Kristove.
4. Spasiteľné slovo Ježišovo /tu je celá náuka o Trojici!/ Nasleduje vlastná kristologia: Das Sein Jesu Christi - podľa NZ a teologické vysvetlenie.

Stavba je trochu ťažkopádna, ale obsah podaný jasne a zrozumiteľne. Je to vlastne kristologická náuka o Bohu a Ježišovi Kristovi; zato na pneumatológiu nezostalo miesta.

Louis B o u y e r, Večný Syn /1974/. Autor vydal tri zväzky: Stvorenie, Spása, Poznanie o Bohu. Ďalšie zväzky: Večný Boží Syn, Duch Utešiteľ, Naviditeľný Otec /1976/. Pozoruhodné rozdelenie! Východiskom je náuka o Slove-Múdrosť. Príprava: Božie slovo je prítomné v dejinách Izraela, pripravujú príchod kráľovstiev a Mesiáša, a to premenou obetného náboženstva /obet za hriech "hattat"-- a obeta zmierenia /šašam"/. V tých to obetách nie je idea zástupnosti, ale plnenie Božej vôle, takže je to obeta a chvála a tak každá hostina môže byť obetnou v spoločenstve s mesiánskou nádejou. Protiklad "historický" a "dogmatický" nemá zmysel, pretože každý text NZ je svedkom skutočností, ktoré majú zmysel teologický. Nemôžeme predpokladať, že všetko, čoho sa dotkne cirkev, je skreslovaním Krista! Cirkev nie je niečo mimo alebo proti vôle Kráštovej. Je tu ovšem vývoj, ktorý je z hľadiska viery pôsobenie Ducha a z hľadiska historického prirodzená rôznosť hľadísk. Vzájomne sa dopĺňajú. Pod vplyvom Maxima Vyznávača /+ 662/ a H. Ursa v. Balthasara zdôrazňuje videnie Krista ako nového Adama, ktorý zahrňa všetko ľudstvo. Z toho hľadiska odsudzuje "jezuológiu" a "citovú zložnosť", intelektuálny monofyzizmus a "sentimentálny nestorianizmus", únik z metafyziky a preniknutie psychológie, kristologický individualizmus na úkor celého ľudstva.

Autor tracha podceňuje prácu exegézy, ktorá ukazuje predveľkonočného Ježiša a preceňuje vieru Cirkvi, prameň "Krista". Tiež Kristus ako univerzálny Adam je predstava veľmi poplatná platónskemu exemplarizmu.

x

V zborníku Wer ist Christus? /Kto je Kristus?/, Herder, 1977, H. U r s v. Balthasar hovorí o troch prístupoch ku Kristovi :

- tvárnosť svetových dejín po vystúpení Kristovom;
- typ človeka, ktorý Ježiš vytvoril;
- podoba Ježišovho svedectva o sebe, ktorá pretvára dejiny a vytvára typ kresťana;

Kritická exegetická, veľmi rozsiahlá štúdia Ant. V ö g t l e h o ukazuje, že exegetické rozbor a kritiky Ježišových slov a skutkov, jeho vedomie a tituly, Preexistencia a zmysel smrti sú naposledy relatívne pred základnou skutočnosťou, ktorú iba vysvetľujú a dokresľujú: Božia "bezprostrednosť" v Ježišovi, moc a poslanie Ježišovo, vrcholný Zjaviteľ a konečný Spasiteľ.

E. B i s e r kritizuje nedostatky "historicko-kritickéj" metódy: historická metóda sa obklopila svätožiarou nepostrádateľnosti, ale nie je dost' kritická sama k sebe; zostavila hrst "Ježišových slov" a Ježiša doslova znova pochovávala. Neide o slovo, ale o Slovo, nie o dejiny foriem, tradícií a redakcií, ale o samotný obsah a zmysel. Preto je potrebná nová metóda - totiž hermeneutická. Ani kristológia "zdola", ani "zhora", ale "zvnútra". Ježiš je Pomocník a Pomoc /sám autor je odborníkom v hermeneutike; ďalší: James M. Robinson, John Cobb, R. Marlé a iní pracujú na prehĺbení hermeneutiky v exegéze a hlavne v teológii/. U nás v tomto smere J. Zverina, Teorie reči a výklad dogmat /prednáška v Teol. komisii, 1972/; Transsubstanciácia a transsignifikácia= VIA, 1969. Tiež Výtvarné dílo a znak, Praha, 1970.

E. W e l t e dokladá, že náuka o dvoch prirodzenostiach je síce správna, ale jednostranná, ako sa javí v liturgii cyklu veľkonočného /biblický: Ježišova smrť a zmŕtvychvstanie/ a mladšieho- vianočného /málo biblický a obsahovo neurčitý/. Doporučujeme nahradiť pojem "usia" /podstata/ pojmom "dej"- a ukazuje na jeho prednosti.

W. K a s p e r podáva prehľad súčasnej kristológie a ich nových nábehov. Kristológia "zdola"- Antropologicky zameraná kristológia. Kristológia ako teológia Ježišovho života /hlavne teológovia protestantskí a Schillebeeckx/ - Kristológia v dejinnej perspektíve /Grilmeier,

Welte, Metz, Küng/, Stavať proti sebe starú "ontologickú" kristologiu - a novú, "funkčnú a dejinnú" je pochybné. Kristologia zdola musí logicky vyústiť v trojičnú výpoveď. Z ľudskej skúsenosti je potrebné dôjsť k Bohu, ktorý je "bytie v dianí", čo je niečo iné ako "Boh, ktorý sa deje". Dejinnosť Ježišova nie je dejepis historikov, dejinnosť musí mať ontologický základ. Vo viditeľnej postave Ježišovej vyžaruje nanovo pôvodný a pravý Boh. Boh dejín. Dejinnosť Ježišova je "sviastostný spôsob seba zjavujúceho Boha a sebazdieľajúcej lásky". Je "maximum concretum", ako hovorí Mikuláš z Kusy, "universale concretum", väčší ako všetko, čo môžeme myslieť /Anselm z Canterbury/.

- o -

Ekumenické dielo 35 autorov N e u e s
G l a u b e n s b u c h /vyd. J. Feiner- L. Vischer, 1973/ v 2. dieli "Boh v Ježišovi Kristovi" po stati o Ježišovom ohlasovaní Kráľovstva, ako činoch, prorockej výzve, zhromaždení nového Izraela, o Ježišovej etike a nárokoch /§ 7/ zhrňuje kristologiu v 5-tich pojednaniach :

§ 8: Boh živých- Ježišova smrť a zmŕtvychvstanie,
§ 9: Boh v Ježišovi Kristovi-

I. Ježiš ohlasovaný ako Kristus /evanjelia a listy, život obcí; Mesiáš, Ukrižovaný, Pán, Boží Syn/.

II. Kristus- spása sveta, /evanjelia a ich kristologie, kristologia ostatných novozákonných spisov/.

§ 10: Boh, Syn, Duch /je to vlastne pneumatológia/

§ 11: Božie božstvo a ľudstvo /vývoj kresťanstva v dialogu so židovstvom, pohanstvom, gréckou filozofiou; Trojica; prvé koncily/.

§ 12: Božia viditeľná láska.

Neprávom tento pokus unikol pozornosti teológov a kresťanov. Prináša cenné poznatky. Nedostatkom je opakovanie a roztrieštená rozsiahlosť.

- o -

V novej dogmatike o dejinách spásy, monumen-
tálnom spoločnom diele *M y s t e r i u m s e -*
l u t i s, sú kristológii venované dva zväzky
o 1400 stranách /1. zv. 1970, 2 zv. 1969/. Úvod
tvorí pojednanie o viere v Krista.

2. kap.: Čin spásy Otcovej v Ježišovi Kristovi;
Čin Otcov, Čin Synov.
3. kap.: Základy NZ kristologie v SZ.
4. kap.: Kristologia NZ,
5. kap.: Dejiny kristologie a rozvíjanie učiteľ-
ským úradom.
6. kap.: Systematický nárys kristologie.
7. kap.: Kristus ako Zjavujúci, Pán a Velkňaz.
8. kap.: Tajomstvo Ježišovho života,
9. kap.: Velkonočné tajomstvo /teológia Velkého
piatku, Bielej soboty a veľkonočnej
nedele/.
10. kap.: Spásne konanie Božie v Kristovi /bib-
licky a v pobiblickom rozvinutí náuky
o spásе/.
11. kap.: Máriino miesto a spolupôsobenie v Kris-
tovom diele.
12. kap.: Čin spásy ako dielo Ducha svätého.
13. kap.: Kristus a svet, /kristologická antropo-
lógia a kozmologia; ateizmus. Sotero-
lógia a nekresťanské náuky o spásе/.

Jednotlivé tituly spracované odborníkmi, tak-
že celkový posudok nie je možný. Je to veľkolepá
syntéza, ktorej nechýba mnoho nových podnetov.

II. Kristológia v "procesuálnej teológii".

Táto vetva teológie sa vynorila s dynamickým
obrazom prírody, s vedeckými revolúciami v prí-
rodných vedách. Vo filozofii boli tieto podnety
zачytené a spracované už skôr H. Bergsonom. Ale
otcom procesuálnej filozofie je Alfréd North
W h i t e h e a d .

Samotný sa zaoberal i teologickými otázkami-
napr. stať "Boh a svet". Z jeho žiakov môžeme
poukázať napr. na Ch. Hartshorne, Ch.M. Ogdena,

W.E. Stokesa, Johna B. Cobba, D.D. Williama
/porov. zborník Process Theology, vyd. E.H. Cousins,
New York, 1971/.

Kristologiu sa v rámci tejto teológie zaoberal B.E. Meland, W.N. Pittinger, H.N. Wieman, ba aj samotný Whitehead a mnoho iných. Táto kristológia si kladie otázky: aké miesto a aký zmysel má Kristus vo vyvíjajúcom sa vesmíre? V Kristovi započalo nové stvorenie! V duchovnom živote sa vytvorila nová vrstva, zrodila sa nová sociálna sila. Vývoj a dejiny dostali novú eschatologiu - zmysel a cieľ.

— 0 —

Najvýraznejšie formuloval na poli kristológie tieto myšlienky P. Teilhard de Chardin /+ 1955/. Vesmír vznikol z bodu Alfa. Jeho základnou vlastnosťou je vývoj. Ten prebieha "zaviňovaním, zhusťovaním a zbíhaním" v troch sférach: hylósfére, biosfére a neosfére /t.j. svet hmoty^{ne} živej, živej a v človekovi/. Energia, ktorá tento vývoj spôsobuje, je duchovná a ňou svet ide harmonizáciou k bodu Omega - ku Kristovi, vtelenému Bohu.

"Kozmickú kristológiu" vyvodzuje T. z troch viet:

"On je skôr ako všetko ostatné a všetko trvá ďalej skrze neho" /Kol 1, 17/,

"Vy s-te skrze neho pridružení k jeho plnosti" /Kol 2, 10/.

"Všetko a vo všetkom je Kristus" /Kol 3, 11/.

Vesmír bol predom pojatý a uskutočnený vo Vtelení Slova. Ono je najvyšším stredom duchovného trvania - vesmír je "kristifikovaný". Kristus je súčasne historický, univerzálny a ideálny. Jeho vplyv na vesmír je absolútny - "svojou mocou si podriačuje všetko" /porov. Fil 3, 21/, pôsobí fyzicky na celú vesmírnu skutočnosť - či je to vírenie a -tomov alebo najhlbšia mystická kontemplácia. Ako najvyšší duchovný princíp zjednocuje, rozlišuje a vedie k vyššej činnosti, všetko dobro pretvára /= divinizácia/. Tento "panchristizmus"

nie je panteizmom, pretože Kristus-Omega je nad všetkým. Zostupuje a vystupuje - "in mundo et cum mundo" /vo svete a so svetom/ a tak rozvíja "Pleroma" /plnosť/, t.j. privádza vesmír ku zrelosti. "Svet je tým peknejší, velebnejší, organickejší, lebo okúzľujúcou jasnosťou vyžaruje ako spoločné srdce všetkých vecí Kristus, jeho najvnútornejší stred a zároveň nekonečne vzdialený" /Môj vesmír. Vyšiel v slovenskom preklade/.

T. bol neprávom ohovorený z pantheizmu, prehnaneho optimizmu a naturalizmu. Je prírodovedcom, básnikom a mystikom - a takto ho vždy treba vysvetľovať. Jeho myšlienky zanechali hlbokú stopu v modernom myslení.

III. Niekoľko nových kristologických monografií /od r. 1972/

Uvedieme iba diela posledného obdobia - ani nie všetky, lebo ich je mnoho /okrem skoro neprehľadnej literatúry o špeciálnych kristologických otázkach, napr. o podobenstvách, smrti a zmŕtvychvstání, atď./ . Tiež neuvediem tu dve kristologie, ktoré vydal Kalich:

G. Bronkamm : Ježiš Nazaretský /1975/ a

H. Conzelmann: Kristologie NZ /1977/,

pretože sú jednak dostupné, jednak už zastaralé.

- o -

Kristológia Waltera Kaspera "Jesus der Christus" /1974/ podáva

v I. dieli prehľad doterajšej kristológie, otázky histórie po Ježišovi Kristovi a otázku náboženskú /nie veľmi naliehavú/.

II. diel prebiera Pozemského Ježiša /posolstvo, zázraky, nárok, smrť/, Vskrieseného a Vyvýšeného Krista.

Dejiny a teológia musia ísť spolu /"historická ontológia"/, čím dostáva interpretácia Ježiša Krista všeobecnú platnosť. Bez histórie by sa stal Ježiš Kristus premietacím plátnom

/cirkovnej/ ideológie; bez teológie a bez vyznania viery cirkvi by si ľudia predstavovali Ježiša Krista bez onej nekonečnej subjektivity, ktorú nazýva človek Bohom.

III. diel: Tajomstvo Ježiša Krista- Ježiš Kristus, Boží Syn; Ježiš Kristus, Syn človeka; Ježiš Kristus- Prostredník; - prináša dobrý základ patristiky, teológie /staršej i novej/ pre ďalšie bádanie.

Autor trochu zanedbáva exegézu. Jeho ponímanie "subjektivity" je vplyv neo-hegelianizmu, čo samé o seby by nebolo zlé, ale svedčí do dejín spásy a ponímania cirkvi idealistickú ontologiu, čo je vždy podozrivé. Vyústenie v pneumatológii prichádza oneskorene, až na konci, nepreniká ostatnú kristologiu, takže tu zasa vzniká dojem idealistického subjektivismu.

- o -

Transcendentálna kristológia. Veľká práca K. Rahnera na úseku kristologie za roky 1954-1972 bola súborne vydaná pod titulom "Príspevky ku kristológii /Beno-Verlag, 1974/; k tomu je potrebné ešte pridať článok "Kristologia dnes?" = Schriften 12, s. 353-370 /1975/, potom Grundkurs, s. 180-312 /1976/.

1. Každý náš čin /kategoriálny/ sa javí ako nedostatočný: otvára sa nekonečnu /=transcendencia/.

2. Toto nekonečno je v poslednom dôsledku Boh, ktorý dáva konečnému účasť na nekonečnu, možnosť nekonečnosti slobodne sa prejaviť v dejinách. Nepochopiteľné tajomstvo Boha sa vyslovuje ako jednota, transcendentálna i historická súčasne, ako prísľub a zjavenie, ktoré je nezvratné.

3. Bohočlovek je prvý začiatok... "transcendencia sveta v absolútnej blízkosti k Božiemu tajomstvu". To znamená unio hypostatica. V ňom je konečná koncentrácia a vrchol sveta, ktorý vstúpil do poslednej fázy /Rahner tu nechce použiť "teóremov" Teilhardových, pretože ako teolog nemá dostatočné

znalosti prírodných vied/.

4. Transcendentálna kristológia znamená, že nie sme tiež veľmi viazaní historickým svedectvom, pretože Kristus históriu transcenduje.

5. Z hľadiska teologického: Slovo sa stalo telom. "Slovo" znamená pre R. "jeden z Najsvätejšej Trojice". Telo znamená človeka. Človek je pre R. východiskom kristologickej soteriologickej, kristologie "zdola". Hlavne v poslednom období R. opúšťa /trinitárnu/ špekuláciu a kristológiu "zhora" v prospech skúsenosti človeka a človeka- Ježiša. "Stalo" sa? môže sa Boh stať? Áno! "Kto je sám v sebe zezmenný, môže sa meniť na druhom". Božia zmeniteľnosť a nezmeniteľnosť sa majú k sebe ako jednota a Trojica. Ježiš je predovšetkým absolútny Spasiteľ.

6. Celý život Kristov, jeho dielo a jednotlivé udalosti dostávajú pravú dimenziu v skúsenosti viery. Táto viera znamená trojitú výzvu:

- výzvu k absolútnej láske k bližnému /ktorú plne uskutočnil iba Kristus/,
- výzvu k prijatiu smrti ako znaku našej bezmocnosti,
- výzvu k nádeji /absolútnej/v budúcnosť.

To je "hľadajúca kristológia". Cieľom je nájsť osobný vzťah kresťana ku Kristovi.

Prehľad /o niečo rozšírený/ :

Kategoriálny Zprostredkujúci transcendentálny

článok

1. Nekonečnosť
človeka-
prirodzenosť-	-otvorenosť,
očakávanie
-nadprirodzenosť-	- naplnenie
milosť
2. Ježiš-človek-	unio hypostatica-	Kristus, Spasiteľ, Obeta
3. Svedectvo NZ-
svedkovia,
zázraky, zjavenia, atď.	vedomie Ježišovo-
nároky	viéria, skúsenosť viery

4. /Vše/ľudská skúsenosť	-láska, smrť, nádej	- Budúcnosť /eschatol./
5. Ascendentná kristológia	-transcendentná antropológia	- descendentná kristológia /Trojica, pre- existencia Slova, nezmeni- teľnosť?/

Je to určite mohutná syntéza, zodpovedajúca situácii v "evolučnom svete" a "existenciálnemu" východisku. V duchu hľadajúcej kristológie R. otvoril viac otázok ako dal odpovedí, čo je jeho veľká zásluha.

a/ Nezdá sa byť vyvážené tvrdenie, že Ježiš pros-
to /unbefangen/ zdieľal názory svojej doby -
a pritom bol "radikálny reformátor", že sa pova-
žoval za eschatologického proroka, atď. /Grundkurs
243-246/. Zdá sa, že dejinnosť je u R. viac filo-
zofickou kategóriou a že exegéza je trochu teolo-
gicky prezieraná. Preto i zmysel Ježišovej smrti
ako obete je veľmi oslabený, pretože pojem ebeti
je u R. na podivenie konvenčný.

b/ Problém Ježiš-Cirkev je na jednej strane uvede-
ný do otázky /porov. Grundkurs 246/, ale pri tom
je to viera cirkvi, ktorá otvára tajomstvo Ježi-
ša Krista. Tiež podľa R. k cirkvi patria všetci,
ktorí Krista^{ne} poznajú, ale podľa neho žijú /ano-
nymní kresťania/. Ľudstvo Ježišovo má "sakramen-
tálnu" znakovosť - Cirkev nie?

c/ Úloha Ducha sv. nie je dostatočne zdôraznená.

d/ Ako to, že práve Boh je odpoveďou na ľudskú
konečnosť? Ako to, že sa tá odpoveď dostala ku
nám práve skrze Ježiša Krista? Ako sa zjavil Boh
v Ježišovi? Prišiel iba potvrdiť naše túžby? Či
ich tiež nemení?

- o -

Kristológia s t r e t n u t i a . Olegario Gon-
zales Cardenal, Jesús de Nazaret. Madrid, 1975.

1. Kategória "stretnutia" je filozofická" od Ja

k Ty, "druhý kopernikovský obrat" /Fichte, Feuerbach, Scheller, Buber, Gogarten, Barth, Brunner, Tillich, Marcel, Madinier, Nédencelle, Merleau-Ponty a i./. Je však dosť nejasná a predpokladá vyriešenú otázku metafyzickú o Bohu.

V teológii je podľa autora vyššia ako zjavenie, spása a oslobodenie, lebo ich zahrňuje; obsahuje ako kategóriu historickú, tak mystickú. Dejiny Ježiša v minulosti uvádza Duch sv. do prítomnosti a srdce ľudí. Kristológia musí prekonať pozitivistický historizmus, transcendentálny subjektivismus, poňatie čisto existenciálne, dogmatický objektivismus, revolučné zjednodušovanie. Medzi minulosťou a prítomnosťou racionalistického človeka, medzi technokraciou a mágiou stojí skúsenosť cirkvi o živom Kristovi.

2. Popis približovania.

- a/ Stretnutie s Bohom v troch rovinách: prírody, dejín, osoby.
- b/ Kristovo poznanie a stretnutie s Bohom, jeho činy.
- c/ Vedomie apoštolov o prítomnosti Boha v Kristovi, prostredníctvom Kristovo a spomienka na neho. Kristologické vysvetlenie SZ a uznanie Ježiša ako Pána spoločností.

Stretnutie s Bohom v Kristovi sa deje v historických skutočnostiach, v cirkvi, v živom Kristovi. Kristologie sú rôzne, a predsa jedna; sú dva základné vysvetlenia: vtelenie a pozdvihnutie človeka. Sú tri predpoklady ľudské, platné pre každú kristológiu: ontologický, etický, právny; a tri možnosti ukázať Kristovu novosť: bytie a dve prirodzenosti /K. Rehner?/, vedomie a moderný človek /Pannenberg/, činnosť a etika /van Buren/.

3. Systematicky o "strenutí".

- a/ Kristovo prostredníctvom má dve predpoklady: vonkajšie zjavenie a vnútorné prejavenie. Sú tri cesty priblíženia: vedecká, životná múdrosť, náboženská.

Teologický rozvoj náuky o Kristovi má tieto fázy: vedomie historického Ježiša, zmŕtvychvstanie, činnosť Ducha svätého.- Jedinečnosť Kristova sa javí v jeho autorite, v jeho dielach, náuke o sebe. Vstupuje do tajomstva Trojice, je svedok, predmet a zakladateľ viery.

Záver; vzťah medzi kristológiou a pneumatológiou. Rôzne spôsoby prítomnosti Kristovej.

Rozvrh diela je cenný, ale jeho uskutočnenie nezodpovedá vždy tomu očakávaniu, ktoré bolo navodené. Autor sa stal niekde obeťou schematického triedenia a delenia. Udivuje umiestnenie Rahnerovo a "právne predpoklady" každej kristologie. Hlavná kategória "stretnutie"- je cenný prínos, aj keď nejasný a prehodnotený.

- o -

Rôzne otázky kristologické uverejnil veľmi fundovaný autor Alois Grillmeier, Mit ihm und in ihm. Herder, 1975 /S ním a v ňom.

Kristologická štúdia a perspektívy/. Je to rad odborných štúdií o "obrazoch Krista", o otázkach ekumenických, o sneme Chalcedonskom /autor je veľkým znalcom/, o hermeneutike a kristológii, z dejín kristologie.

- o -

, S k ú s e n o s ť , p r a x prameňom kristologie. E. Schillebeeckx /v. § 3/ podáva samotný výťah a vysvetlenie svojho ohromného diela Jezus /1974/. Spravodlivosť a láska. Milosť a oslobodenie /1977/ v Let V 134 /1977/, ktorý tu sledujeme.

1. Klasické kristologie sa prepadávajú: Ježiš je "progresivista", Kristus "konzervatívec". Nová kristologia si musí uvedomiť základnú kategóriu evanjelia: stretnutie, ktoré zahrňa skúsenosť a vysvetlenie.

2. Prvotné vysvetlenie NZ "fenoménu Ježiš" je, že Ježiš je viac ako Mojžiš- že je eschatologický prorok. K tejto základnej "matrici" NZ sa miešajú ďalšie dve SZ tradície: "Trpiaci spravodlivý"

a "Služobník Jehveho" /Dt-Iz/.

3. Eschatologický prorok, Mesiáš, bol prameňom štyroch typov vyznania viery pred NZ, ktoré dali v NZ úhrnnú formu veľkonočnej kristológie:
- a/ Kristológia paruzijná: Ježiš učiteľ budúceho veku; Sudca, ktorý príde; Spasiteľ sveta.
Historicky: ohlasovateľ Božieho kráľovstva.
 - b/ Kristológia, ktorá vidí v Ježišovi divotvorcu /"šalamúnska tradícia"/: kráľovský dobrodinec, plný dobroty a múdrosti, nakoniec prenasledovaný a zabitý, ale Bohom pomstený.
Historicky: "chodil a dobre robil".
 - c/ Kristológia z tradície sapienciálnej /Moudr/: Ježiš poslaný Múdroťou - alebo Múdrost' samotná, ktorá zjavuje spásu.
Historicky: Ježiš zjavuje Božie tajomstvo zjavením seba.
 - d/ Rôzne kristologie veľkonočné, sústredené najviac iba na smrť a zmŕtvychvstanie.
Historicky: Ježiš odsúdený a zomierajúci na kríži /ale oslávený a pomstený Bohom/.
- Tieto vysvetlenia splynuli v kánon NZ, ktorého stredobodom je ohlasovanie Krista ukrižovaného a vskrieseného.

4. Od Ježišovej smrti ku kresťanskému ohlasovaniu zmŕtvychvstania. Ježišova smrť je dôsledkom neodolateľnej moci jeho lásky. Vskriesenie je Božie potvrdenie jeho života, napravenie spravidlivosti a víťazstvo nad smrťou.

5. Ako vznikla viera, že Ježiš vstal z mŕtvych? Táto viera nie je ľudským výmyslom, ale zjavením Boha v Ježišovi a skrze Ježiša. Jej ľudským základom je spomienka na Ježiša, jeho dobrotu a milosrdenstvo, ktoré odpúšťa. Preto je Ježiš vskriesený a prítomný v cirkvi. Rozprávanie o zjaveniach má prvky videnia, ktoré nie je potrebné popierať: "Veľkonočná milosť zachvátila ich srdce a zmysly, ich zmysly skrze srdce a ducha."

6. Kristológiu je potrebné obmedziť zhora i zdola. Ježiš nie je iba prorokom, iba človekom.

Ale tiež nie je možné vychádzať z Trojice, ale je potrebné vymedziť, že toto tajomstvo je súčasťou/implikáciou/ tajomstva spásy, ktorou je Ježiš z Nazaretu - ináč upadneme do triteizmu.

7. Viara vo všeobecnosť spásy je vysvetlením o Ježišovi, ktoré vypracovala tradícia; i skutočnosť spásy je tvrdením viery ako odpovedi na Božie zjavenie. Posolstvo spásy je všeobecné, definitívne a úplné pre každého. Nasledovanie Ježiša je nielen ohlasovaním, ale vnútorným momentom praxe.

8. Je Ježiš Bohom? K odpovedi je potrebné najprv vedieť, kto je Boh a kto je človek- Ježiš. Ak používame slovo Boh v nekresťanskom zmysle, odpoveď je nemožná. Ježišovo ľudstvo je definované vzťahom k Otcovi. Preto nemôže byť Ježiš definovaný ako obyčajný človek - naopak, človek Ježiš môže byť definovaný úplne iba vtedy, "keď do definície vstúpi ako doplňujúca časť Boh"- a to v inom a rozdielnom zmysle ako u nás. To dovoľuje kresťanskú mystiku Krista; tá našla "helenistický" výraz v Niceji a Chalcedone.

a/ V diele Sch. máme modernú "Sumu Ježišovho života". Jeho hermeneutická metóda pripomína Gadamera /zmysel pre historickú vzdialenosť rôznych horizontov, vysvetlenie jedného druhým, prvotná účinnosť historicky prvého/.

b/ Na rozdiel od iných kristológií je táto až preťažená exegézou, exegetickými predpokladmi, teoriami a "tradíciami".

c/ Vlastnej kristológii to môže poslúžiť viac alebo menej ako úvod. Teologická práca je pomerne "idealistická v obojakom slova zmysle" /Lauret/.

ď/ Hoci Sch. chce vychádzať zo skúsenosti /koho?/ a chce slúžiť kresťanskej praxi, púšťa sa hlboko do vlastných špekulácií.

e/ Zrodenie "veľkonočnej viery" z Ježišovho odpustenia je nepravdepodobný. Nie je spása skôr

"implikáciou" tajomstva Trojice ako naopak? Je všeobecnosť spásy iba výtvorom tradície? Ako možno hovoriť o "pomste" Boha?

- o -

Kristológia v teológii kríža.
Jürgen Moltmann, Der gekreuzigte Gott. München, 1972 /Ukrižovaný Boh. Kristov kríž ako základ a kritika kresťanskej teologie/.

Autor niekdajšieho bestseleru "Teológia nádeje" je menej optimistický a dáva priestor teológii utrpenia, mučeníctva a smrteľného zápasu. Svet podrobuje cirkv' kritike v mene sociologie, psychologie a ideologie. To je výzva na zamyslenie sa nad "krízou zmyslu" a krízou "totožnosti" cirkvi.

1. Kríza zmyslu: kňazi opúšťajú svoje miesta, "aby lepšie slúžili spoločnosti". Teológia postupuje od agiornamenta ku kritike cirkvi a teologie v jej situácii sociálnej a politickej. - Svoju totožnosť musia kresťania objaviť v solidárnosti s vydedencami spoločnosti v uznaní ukrižovaného Pána. Majú rozpoznať biedu utlačovateľov i utláčaných. Miesto princípu analógie poznania dialektika poznania!

2. Nesmieme zrádzať kríž a zakrývať jeho pohoršenie, a to ani "mystikou kríža". Nasledovanie kríža má aspon štyri podoby:

- apoštolský život- proti falošným bohom;
- kríž mučeníkov- proti mocným;
- láska k vydedeným;
- utrpenie vo svete bez Boha.

3. "Si ten, ktorý má prísť?", pýtajú sa dnes Židia a ateisti. Odpoveď im nedá "jezuologia" /obyčajné historické bádanie a čisto ľudské uznanie Ježišovho príkladu/, ale kristologia, ktorá dáva slovo samotnému Ježišovi, ktorého uzná za Krista a Pána, Syna Božieho. Kristológia musí zahájiť trojaký proces: historický, eschatologický, teologický.

a/ Historický proces sa týka Ježišovho vzťahu ku zákonu- Ježiš sa rúha, je spravodlivý i nespravodlivý, aby nastolil spravodlivosť podľa evanjelia. Vzťahu k moci- Ježiš je odsúdený ako burič. Vzťahu k Bohu- Ježiš je opustený Bohom. "Križ Synov oddeľuje Boha od Boha až do hĺbky a úplnej rozdielnosti. Vskriesenie Syna spája Boha s Bohom v najužšie spoločenstvo... Tu sa stáva kresťanská idea Boha prevratnou".

b/ Eschatologický proces ukazuje, že si smrť a vzkriesenie odpovedajú ako začiatok a koniec, minulosť a budúcnosť, svetskosť a mesiánstvo, spomienka a nádej. Vysvetlenie eticko-historické je potrebné nahradiť noeticko-eschatologickým, t.j. takým, ktoré odhalí podstatu Ježišovho procesu. Zmŕtvychvstanie nie je oživenie zomretého Ježiša, ale zničenie smrti. Preto nie je obyčajným faktom odlučiteľným od križa /ako robia niektoré apologetiky/, ani zjavenie zmyslu križa /Bultmann/, ale zjavuje križ ako jedinečnú a všeobecnú predzvesť posledného súdu pre všetkých, ktorí by v nom neobstáli. Je už novým stvorením. Križ teda nie je /zástupné/ zmierenie a výrazom veľkonočnej spásy, ale zjavením podstaty samotného Boha, ktorý sa vydáva a vydáva svojho Syna všetkým z lásky k nášmu životu. Každá iná predstava o Bohu je nezmyslom.

c/ Teologický proces "Boha proti Bohu" zjavuje sociopolitické a náboženské skutočnosti, predovšetkým však obe strany procesu: Boha a človeka. Proti Bohu deizmu a teizmu, proti Bohu kozmologickému, psychologickému, strážcovi daného spoločenského poriadku, proti falošným bohom a proti ateizmu /ktorý má naposledy v týchto predstavách pôvod a dôvod/, stojí Boh ukrižovaný: Syn vo vzťahu k Otcovi Duchu svätému. Boh slávy, neviditeľný a neúčastný dejín človeka vyvolal krízu totožnosti kresťanstva. Ale Boh sa zjavuje ako láska, vydáva svojho Syna, obaja nám potom dávajú plod tejto lásky v Duchu svätom. Syn je prostredníkom a zjaviteľom tejto lásky, bez tejto funkcie

upadáme do teizmu alebo steizmu. Jedine Trojica je kresťanský Boh. "Teologia slávy" je vinovatá z krízy viery.

4. Cirkev, ktorá takto prichádza ku svojej totožnosti, bude mať miesto v spoločnosti, aby slúžila oslobodeniu psychickému a politickému.

Táto nádherná a bohatá koncepcia nie je dopracovaná biblicky. Trojici je podľžny M. vypracovanie Ducha svätého. Preto "spor Boha s Bohom"; vskriesenie prichádza ako pomoc z núdze, magické zničenie smrti. Kríž nebol pre kríž, preto kritika "slávy" nie je spravodlivá. Cirkev je alebo ideologizovaná alebo veľmi odtrhnutá od Ježiša Krista a jeho vecí.

- o -

"Iba ako vskriesený je Kristus budúcnosťou sveta", hovorí iný protestantský teolog Wolfhart Pannenberg /v Madride 1977, v. Let V 134, s. 66-83/. Ale Vskriesený je ukrižovaný Veľkého piatku. V ňom je uskutočnený nový Boží obraz človeka /2 Kor 3, 18; 4, 4; 1 Kor 15, 49/; grécky pojem prirodzenosti musíme vradiť právom do dejín spásy a kozmického primátu Ježiša Krista. Vskriesenie naplnia ľudské túžby, ale zároveň ich pretvára! Treba obliecť nového človeka, ktorý sa objavil vo vskriesení, pripodobniť sa Ježišovej smrti a tak dôjsť ku vskrieseniu. Zmŕtvychvstanie Kristovo je základom Cirkvi a Eucharistie, Mystického tela a sviatostného tela Kristovho.

Ak porovnáme myšlienky oboch týchto autorov s Kristológiou H. Künga, skvele napísanú a zasadenú do života, nevidíme jeho veľkú originalitu. Niektoré formulácie neznejú dobre: Ježiš je zástupca, zmocnenec, poverenec Boha - to zneje veľmi byrokraticky a sotva potom chápeme výsostné a absolútne prívlastky, ktoré Ježišovi Küng prisudzuje. Autor tvrdí, že zostáva na pôde chalcedonského snemu - čo ovšem z jeho formulácii veľmi jasne nevyplýva. Zdá sa, že

ešte nepovedal svoje posledné slovo /často je rozkolísaný/ - a tak nemôže byť vyslovený definitívny súd; zatiaľ je potrebné kriticky vybrať dobré a pekné.

IV. Kristológia v rámci teológie oslobodenia

Juhoamerickí teológovia podnikli úctyhodný čin - bojovať aj teológiou za sociálnu spravodlivosť, ľudskú dôstojnosť a práva utláčaných v ich krajinách. Do služieb tohoto boja prispôsobili predovšetkým kristológiu /Tak H. Assmann, H. Borret, A. Zenteno, G. Gutierrez, J. Sobrino, G. Gironz a iní/. Podávame prehľad podľa brazílskeho františkána Leonarda B o f f /v L et V 134, 85-113/ a kritiku podľa B. Laureta RScPhTh 61 /1977, s. 590-592/, kde je hodnotená Boffova kniha Ježiš Kristus Osloboditeľ /1972/.

1. Teológia oslobodenia dáva prednosť Ježišovi historie proti Kristovi viery; prvý objavuje ľudské konflikty, zjavuje pravdu a žiada pretváranie sociálnej skutočnosti.
2. Božie kráľovstvo, ktoré ohlasuje Ježiš na pozadí eschatologickom a apokalyptickom, je utópiou oslobodenia. Je pokazením tohoto posolstva podriaďiť Božie kráľovstvo pod moc politickú, nábožensko-kňazskú a charizmaticko-prorockú. To boli práve tri pokušenia Ježišove. Je dialektické napätie medzi prítomnosťou a budúcnosťou.
3. Činy Ježišove sú znamením prítomného kráľovstva ako oslobodenia v danej situácii, Ježišova p r a x mení štruktúry spoločnosti a náboženstva. Ježiš nie je reformátor, ale osloboditeľ od zákona tradícií, čo je i oslobodenie politické. Boh už nie je Bohom Thory, ale lásky k nevďačným, Boh budúcnosti. Stred Ježišovho kázania je spravodlivosť; moci odníma božský charakter, zakladá nový typ solidarity. Obrátenie sa uskutocňuje slobodne, nie mocou; politická moc je diabolským pokušením, ale teológia môže myslieť

na uchopenie moci ako prostriedok spravodlivosti pre vydedených.

4. Ježišova smrť je cena splatená za oslobodenie, Ježišovo zmŕtvychvstanie vpádom nádeje na definitívne vyslobodenie zo všetkých historických prekážok a konfliktov.

5. Nasledovanie Ježiša znamená uskutočňovať oslobodenie. Čo má medzinárodný význam v boji za ľudské práva.

Pomery v Latinskej Amerike sú istotne veľkou obžalobou kresťanstva a povinnosť voči spravodlivosti je veľká. Na druhej strane každá teológia je dieťaťom svojej doby. Ale ak zostane jej dieťaťom, je to málo! Nestačí prijať slovník a bežné údaje - teológia sa stáva ideológiou, a pretože zostáva ideológiou teologickou, nebude asi veľkým činiteľom sociálnych premien. Na to sú iné prostriedky. Všetko vyzerá ako určitá úprava evanjelia pre napred pripravené ciele. Autori tiež nepodávajú kritéria, naopak udávajú rad nejasností, porov. bod. 3. /Politicko-sociálne/ oslobodenie nie je to isté ako spása!

V. Marxistí a Ježiš Kristus.

Milan M a c h o v e c , Jesus für die Atheisten. Autor nie je ani exegeta, ani teológ, ale človek, ktorý má zmysel pre hodnotu a hĺbkú ľudskú úprimnosť. Jeho Ježiš pre nevercov nesie túto pečať jeho osobnosti. Inšpiruje sa predovšetkým evanjelickými autormi, nedáva sa strhnúť žiadnym klišé a vrúčne hovorí, čo o Kristovi cíti. Zaoberá sa jeho ľudstvom, nie božstvom. Hodne cituje Písmo, niekedy v samostatných a trafných vlastných prekladoch. Vyzdvihuje predovšetkým nádej- eschatologickú stránku Ježiša - a vytyka predovšetkým katolíckej cirkvi, že túto silu evanjelia stratila.

Ernst Bloch venuje po vzoru Marxa a Engelsa pozornosť protestu Ježiša voči Zákonu a kultu. Kresťanstvo je dedičstvo SZ prorokov, je zásadne mesianizmom, obráteným k predstavám : Božie kráľovstvo a bratská obec. Od obdobia Exod dáva tento mesiamizmus silu vyhnaným, okradnutým, vykorisťovaným, hladným. Ježiš jedinečným spôsobom prijal toto videnie. Jeho mesianizmus je plný múdrosti, nie však deštruktívnej. Ide originálnou cestou: stotožňuje so Synom Človeka; zosadzuje z tronu Boha "všeobecného a objektívneho", dokonalého - a nastolí Boha, ktorý je "nádejou v tomto svete. Pavol zlikvidoval revolučný elán novou objektivitou Boha, Božím synovstvom a kňazstvom /?/ Ale kresťanstvo nestratilo svoj mesianizmus, ktorý sa stal kvasom, ale nič viac. Premenu spoločnosti neuskutočnilo.

- o -

Pozoruhodný je článok "Kresťanstvo" J. Avera rinceva v 5. zväzku Filozofickej encyklopédie, ktorá vyšla v Moskve 1970! Spoznal, že základom kresťanstva je dogma chalcedonská. Veľmi hlboko, objektívne a bystro vysvetľuje tajomstvo Trojice, Kristovo dielo a osobnosť. Upozorňuje na teologickú tradíciu ruskú. Neprináša veci nové, to ani nie je cieľom článku encyklopédie; napriek tomu spôsob podania a jasné teologické rozlišovanie sú pozoruhodné.

F. Bellio vydal "Marxistickú čítanku Mar-ka" /1973 ?/. Bol to bestseller, jeho obsah mi však nie je známy.

- o -

Tento prehľad nemá slúžiť iba pre informáciu, ale aj informácii. Práca tolkých najlepších duchov prináša mnoho vzácných myšlienok pre vnútorný život v Kristovi, aj pre ohlasovanie. Niektoré náznaky môžu priamo poslúžiť ako osnova pre rôzne naše vlastné svedectvá o Ježišovi Kristovi, Božom Synovi, Pánovi a Spasiteľovi, ktorý je Začiatok a Koniec.

- o -

Z á v e r o m treba povedať, že dnes úplná kristológia bude musieť obsahovať tieto zretele:

I. Antropologický :

- a/ otvorenosť a túžbu človeka
- b/ rešpekt k iným náboženstvám, aby kristológia ich neznižovala /ekumenizmus v najširšom zmysle/
- c/ podnety psychologické
- d/ spoločenské situácie

II. Biblický :

- a/ SZ /Otec-Mižrosť, Slovo-Duchu; proroctvo/NZ- história a exegéza /Text-Form-Gattung-Tradition-Redaktion-geschichte, atď/

III. Kristologický :

Kristológia = soteriológia. Učenie a prax, činy a osoba.

IV. Pneumatologické spojenie

V. Tajomstvo cirkvi

VI. Sakramentálny zreteľ /krst, eucharistia, atď./

VII. Milosť, mystická skúsenosť, stretnutie

VIII. Eschatológia /prítomná a budúca/

F E D O R O V Leonid,
narodil sa v pravoslávnej rodine v Petrohrade
4.11.1879. Po ukončení klasického gymnázia začal
študovať pravoslávnu Bohosloveckú akadémiu, no
v druhom ročníku, roku 1902, ju zanechal a od-
cestoval do Ríma, kde vstúpil do katolíckej Cirkvi.
Študoval v seminári v Annane, potom v Kolégiu Pro-
pagandy v Ríme a štúdium ukončil na univerzite vo
Freiburgu, vo Švajčiarsku, roku 1909. Roku 1911
bol vysvätený za kňaza východného obradu a v roku
1913 vstupuje do kláštora sv. Jozefa v Bosne.
Roku 1914, už ako mních, Leonid sa vracia do
Ruska, kde bol okamžite uväznený a poslaný na
Sibír. Po návrate z vyhnanstva bol vymenovaný za
hlavu katolíckej Cirkvi východného obradu v Rusku,
s titulom exarcha. Počas prenasledovania Cirkvi
sovietskou vládou, súd v Moskve r. 1923 odsúdil
Leonida na desať rokov väzenia a r. 1926 ho posie-
lajú na nútené práce do Solovky. Pobudol tam do
roku 1931, potom bol poslaný do vyhnanstva vo
Vietke, kde pracoval v továrňach. Počas vyhnan-
stva pokračoval v práci v službe Cirkvi a veci
Úni /zjednotenia/, poučujúc veriacich :

MY SME OBEŤ ZA SCHIZMU VÝCHODU A MUSÍME
VŠETCI TRPIEŤ , NIEŠŤ TENTO KRÍŽ !

7. marca 1935 exarcha zomrel od vysilenia a
chorôb, ako mučeník za skutok
služby Cirkvi a Úni /zjednotenia/.

Modlitba za zjednotenie Cirkvi o. Leonida Fedorova:

Vzhliadni, milosrdný Pane, Ježišu, Spasiteľu náš,
na modlitby a vzdychy hriechnych a nehodných služob-
níkov tvojich, Teba pokorne vyzývujúcich a zjednot
nás všetkých v jednu, svätú, všeobecnú a apoštolskú
Cirkev. Vlej svoju nekonečnú milosť do našich duší.
Odstráň nezhody medzi cirkvami, dopraj nám oslavo-
vať Teba jedným srdcom a jedným jazykom, nech všet-
ci spoznajú, že sme Tvoji verní učeníci a milované
deti Tvoje. Vládca náš nekonečne milosrdný, urýchli
splnenie Tvojho prislúbenia, že bude jeden ovčinec
Tvoj a jeden pastier v Cirkvi Tvojej, aby sme mohli
oslavovať Tvoje sväté meno vždy, teraz i na veky
vekov. Amen.